

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
«ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ:
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ»

“THE WORLD OF BYZANTIUM:
HISTORY AND ARCHAEOLOGY”

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2019-2020

ΑΘΗΝΑ 2019

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών

Αναπλ. Καθηγήτρια Κατερίνα Νικολάου, Διευθύντρια ΠΜΣ
Επικ. Καθηγητής Γιώργος Πάλλης

Πληροφορίες/Επικοινωνία

Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών
Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Φιλοσοφική Σχολή
Γραφείο 404
Αρ. τηλ: 210 7277319, 210 7277887
Ηλ. διεύθυνση: PMS-Hist-Arch@arch.uoa.gr
Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου
Τ.Κ. 15784 ΑΘΗΝΑ

Εικόνες εξώφυλλου και οπισθόφυλλου:

Προσωποποιήσεις του θέρους. Τμήματα ψηφιδωτού δαπέδου της κοιμητηριακής βασιλικής των Δελφών (α' μισό 6ου αι. μ.Χ.). ©ΥΠΠΙΟΑ, Εφορεία Αρχαιοτήτων Φωκίδας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (ΣΕΜΣ) ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ.....	4
2. ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	4
3. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	5
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.....	21
5. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ	30
6. ΥΠΟΤΡΟΦΙΑ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ JANET ZAKOS	40
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
ΑΙΤΗΣΗ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΠΜΣ.....	42

**ΣΥΝΘΕΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

<i>Πρόεδρος</i>	Κατερίνα Νικολάου, Αναπλ. Καθηγήτρια Διευθύντρια ΠΜΣ
<i>Μέλη</i>	Σοφία Μεργιαλή-Σαχά, Αναπλ. Καθηγήτρια Αναπλ. Διευθύντρια ΠΜΣ Πλάτων Πετριδης, Αναπλ. Καθηγητής Αναστασία Δρανδάκη, Επίκ. Καθηγήτρια Γιώργος Πάλλης, Επίκ. Καθηγητής Εκπρόσωπος των μεταπτυχιακών φοιτητών
<i>Γραμματειακή Υποστήριξη</i>	Χριστίνα Κούκου

**ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ
ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Αναστασία Δρανδάκη, Επίκ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Τόνια Κιουσοπούλου, Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Μαρία Λεοντσίνη, Κύρια Ερευνήτρια, Τομέας Βυζαντινών Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, ΕΙΕ
Σοφία Μεργιαλή-Σαχά, Αναπλ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Κατερίνα Νικολάου, Αναπλ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Γιώργος Πάλλης, Επίκ. Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Πλάτων Πετριδης, Αναπλ. Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Ειρήνη Χρήστου, Διατ. Αναπλ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ¹

1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός του ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» είναι η παροχή υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στο επιστημονικό πεδίο της βυζαντινής ιστορίας και της βυζαντινής και μεταβυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης.

Το ΠΜΣ οδηγεί στην απονομή «Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών» (ΔΜΣ) στις ειδικεύσεις της Βυζαντινής Ιστορίας ή της Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης μετά την πλήρη και επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών με βάση το πρόγραμμα σπουδών.

Οι τίτλοι απονέμονται από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

2. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΠΜΣ

Αρμόδια όργανα για τη λειτουργία του ΠΜΣ σύμφωνα με τον Ν. 4485/2017 είναι:

1. Η Συνέλευση του Τμήματος

2. Η Συντονιστική Επιτροπή (ΣΕ) του ΠΜΣ: απαρτίζεται από πέντε (5) μέλη ΔΕΠ του Τμήματος, που έχουν αναλάβει μεταπτυχιακό έργο και εκλέγονται από τη Συνέλευση του Τμήματος για διετή θητεία. Τα μέλη της ΣΕ δεν δικαιούνται επιπλέον αμοιβή ή αποζημίωση για τη συμμετοχή τους στην επιτροπή. Πρόεδρος της ΣΕ είναι ο Διευθυντής του ΠΜΣ, ο οποίος ορίζεται από τη Συνέλευση μεταξύ των μελών της ΣΕ. Η θητεία του Προέδρου της ΣΕ μπορεί να ανανεωθεί μία φορά. Η ΣΕ είναι αρμόδια για την παρακολούθηση και τον συντονισμό της λειτουργίας του προγράμματος και:

- Εισηγείται τον αριθμό των εισακτέων κάθε έτους, λαμβάνοντας υπόψη τις αναλογίες για τους υποτρόφους του Ι.Κ.Υ., και των ανταλλαγών.
- Εισηγείται στη Συνέλευση την κατανομή του διδακτικού έργου μεταξύ των διδασκόντων του ΠΜΣ.
- Επιλέγει τους φοιτητές κάθε έτους.

¹ Ο παρών κανονισμός δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Φ.Ε.Κ. 1902/Β/25-5-2018).

- Ορίζει τον επιβλέποντα και τα μέλη της τριμελούς επιτροπής εξέτασης Μεταπτυχιακών Διπλωματικών Εργασιών (ΜΔΕ), ο ορισμός της οποίας επικυρώνεται από τη Συνέλευση του Τμήματος.
 - Εξετάζει φοιτητικά θέματα, όπως αιτήσεις αναστολής φοίτησης, παράτασης σπουδών, αναγνώρισης μαθημάτων από προηγούμενη μεταπτυχιακή εκπαίδευση, αντικατάστασης μαθημάτων του παρόντος Προγράμματος με μαθήματα άλλων ΠΜΣ, και εισηγείται σχετικά στη Συνέλευση του Τμήματος.
 - Ασκει γενικά εποπτεία της όλης λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της εισήγησης για διαγραφή των φοιτητών που δεν έχουν ολοκληρώσει εμπρόθεσμα τις σπουδές τους.
 - Αποφασίζει, με εξουσιοδότηση της Συνέλευσης του Τμήματος, ως προς την οικονομική διαχείριση και ειδικότερα ως προς την έγκριση των δαπανών του Προγράμματος και πιστοποιεί τη σχέση των εκπαιδευτικών αναγκών του συγκεκριμένου Προγράμματος με τις εκάστοτε αιτούμενες δαπάνες.
- 3. Ο Διευθυντής του ΠΜΣ και ο Αναπληρωτής του:** Ο Διευθυντής του ΠΜΣ είναι μέλος ΔΕΠ πρώτης βαθμίδας ή της βαθμίδας του Αναπληρωτή Καθηγητή, του ιδίου γνωστικού αντικείμενου με το γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ. Επιπλέον, είναι μέλος και Πρόεδρος της ΣΕ. Ορίζεται, μαζί με τον Αναπληρωτή του, με απόφαση Συνέλευσης του Τμήματος.

Ο Διευθυντής του ΠΜΣ εισηγείται στα αρμόδια όργανα του Ιδρύματος για κάθε θέμα που αφορά την αποτελεσματική λειτουργία του Προγράμματος. Ο Διευθυντής δεν μπορεί να έχει περισσότερες από δύο (2) συνεχόμενες θητείες και δεν δικαιούται επιπλέον αμοιβή για το διοικητικό του έργο ως Διευθυντή. Έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- α) Συγκαλεί σε συνεδρίαση τη ΣΕ.
- β) Καταρτίζει την ημερήσια διάταξη των εν λόγω συνεδριάσεων, λαμβάνοντας υπόψη εισηγήσεις των μελών και οργάνων του ΠΜΣ.
- γ) Ορίζει εκλογές για την αναπλήρωση μελών επιτροπών λόγω κένωσης θέσης.
- δ) Έχει την ευθύνη σύνταξης του προϋπολογισμού και απολογισμού του Προγράμματος, τους οποίους υποβάλλει στη Συνέλευση για έγκριση.
- ε) Είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού και για την έκδοση των εντολών πληρωμής των σχετικών δαπανών.
- στ) Κατά τη λήξη της θητείας του, καθώς και της ΣΕ, συντάσσει αναλυτικό απολογισμό του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου του ΠΜΣ, καθώς και των λοιπών δραστηριοτήτων του, με στόχο την αναβάθμιση των σπουδών, την καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, τη βελτιστοποίηση των υφιστάμενων υποδομών και την κοινωνικά επωφελή χρήση των διαθέσιμων πόρων του ΠΜΣ.

Ο Αναπληρωτής Διευθυντής του ΠΜΣ είναι Καθηγητής ή Αναπληρωτής Καθηγητής και εκπληρώνει τα καθήκοντα του Διευθυντή σε περίπτωση απουσίας του.

Το ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» υποστηρίζεται από τη Γραμματεία του Προγράμματος που είναι εγκατεστημένη στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ και βρίσκεται υπό την επιστολαιο της Γραμματείας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ. Η Γραμματεία του ΠΜΣ έχει ως καθήκον τη γραμματειακή υποστήριξη του ΠΜΣ, όπως την προετοιμασία της διαδικασίας εισδοχής υποψηφίων, την τήρηση του μητρώου και του αρχείου των φοιτητών, την τήρηση των οικονομικών στοιχείων του Προγράμματος, τη γραμματειακή υποστήριξη της ΣΕ, την τήρηση των πρακτικών των συνεδριών της, την καταχώριση βαθμολογιών, την έκδοση των αναγκαίων πιστοποιητικών και τη διεκπεραίωση της αλληλογραφίας για τις μεταπτυχιακές σπουδές και τις συνδεόμενες με αυτές ανταλλαγές φοιτητών. Επίσης, προσφέρει γραμματειακή υποστήριξη στην οργάνωση των επιστημονικών εκδηλώσεων του ΠΜΣ.

3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Στο ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» γίνονται δεκτοί:

- α) κάτοχοι τίτλου του Α' κύκλου σπουδών των Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων από τον ΔΟΑΤΑΠ, ιδρυμάτων της αλλοδαπής,
- β) απόφοιτοι άλλων Τμημάτων ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων της αλλοδαπής,
- γ) υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας,
- δ) κάτοχοι Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν),
- ε) ως υπεράριθμοι, οι παραπάνω αναφερθέντες υπότροφοι αλλά και μέλη των κατηγοριών ΕΕΠ, ΕΔΙΠ και ΕΤΕΠ σύμφωνα με την παρ. 8 του άρ. 34 του Ν.4485/17.

Το ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» δέχεται μέχρι δεκαοκτώ (18) φοιτητές ανά ακαδημαϊκό έτος και προγραμματίζεται να απασχολεί 9 (εννέα) συνολικά διδάσκοντες κατ' ελάχιστον 60% από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ² και έως 40% από Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα της ημεδαπής και της αλλοδαπής. Αυτό αντιστοιχεί σε δύο (2) φοιτητές ανά διδάσκοντα.

Σημειώνεται ότι ο μέγιστος αριθμός μεταπτυχιακών φοιτητών στα ΠΜΣ του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας είναι περίπου ενενήντα τρεις (93) ανά έτος σε σχέση και με τον αριθμό των περίπου διακοσίων εβδομήντα (270) προπτυχιακών φοιτητών ανά έτος και των τριάντα οκτώ (38) διδασκόντων του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ.

² Τα μέλη ΔΕΠ και ΕΠ του Τμήματος δεν επιτρέπεται να απασχολούνται αποκλειστικά σε ΠΜΣ.

Τα ανωτέρω στοιχεία δίνονται κατά προσέγγιση και ανταποκρίνονται στα δεδομένα του έτους σύνταξης του Κανονισμού.

4. ΤΡΟΠΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

Η επιλογή των φοιτητών γίνεται σύμφωνα με το νόμο 4485/2017 και τις προβλέψεις του παρόντος Κανονισμού Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Κάθε Μάιο, με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, δημοσιεύεται και αναρτάται στην ιστοσελίδα του Τμήματος και του Ιδρύματος προκήρυξη για την εισαγωγή μεταπτυχιακών φοιτητών στο ΠΜΣ. Οι σχετικές αιτήσεις μαζί με τα απαραίτητα δικαιολογητικά κατατίθενται στη Γραμματεία του ΠΜΣ (Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, Φιλοσοφική Σχολή, 4ος όροφος, γραφείο 404) από 1 έως 20 Ιουνίου και από 1 έως 20 Σεπτεμβρίου εκάστου έτους.

Απαραίτητα δικαιολογητικά είναι:

1. Αίτηση ένταξης στο ΠΜΣ με δήλωση της προτιμώμενης ειδίκευσης (σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του Τμήματος).
2. Βιογραφικό σημείωμα.
3. Επικυρωμένο Αντίγραφο πτυχίου ή βεβαίωση περάτωσης σπουδών ελληνικού ή αναγνωρισμένου ομοταγούς ξένου πανεπιστημίου.
4. Αναλυτική βαθμολογία προπτυχιακών μαθημάτων.
5. Σεμιναριακές εργασίες, εάν υπάρχουν, ιδιαίτερα εκείνες που σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο της ειδίκευσης.
6. Βεβαιώσεις συμμετοχής σε ανασκαφές, σεμινάρια, συνέδρια κ.λπ. εάν υπάρχουν.
7. Δημοσιεύσεις (άρθρα σε περιοδικά με κριτές), σχετικές με το γνωστικό αντικείμενο της ειδίκευσης, εάν υπάρχουν.
8. Αποδεικτικά επαγγελματικής ή ερευνητικής δραστηριότητας, εάν υπάρχουν.
9. Φωτοτυπία δύο όψεων της αστυνομικής ταυτότητας ή συναφούς εγγράφου ταυτοπροσωπίας.
10. Πιστοποιητικά γλωσσομάθειας³.

Οι φοιτητές από ιδρύματα της αλλοδαπής πρέπει να προσκομίσουν πιστοποιητικό αντιστοιχίας και ισοτιμίας από τον ΔΟΑΤΑΠ, σύμφωνα με το άρθρο 34, παρ. 7 του Ν. 4485/17.

Η επιλογή των εισακτέων πραγματοποιείται με βάση τα ακόλουθα ανά περίπτωση κριτήρια:

α) Κάτοχοι τίτλου του Α' κύκλου σπουδών των Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων από τον ΔΟΑΤΑΠ,

³ Το επίπεδο επάρκειας των ξένων γλωσσών (B2) αντιστοιχεί στις απαιτήσεις που προϋποτίθενται κατά την κινητικότητα των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS <http://www.interel.uoa.gr/erasmus/sp/sm/kritiria.html>

ιδρυμάτων της αλλοδαπής ή απόφοιτοι άλλων Τμημάτων ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων της αλλοδαπής.

Η επιλογή τους γίνεται από επιτροπή μελών ΔΕΠ κάθε ειδίκευσης υπό την εποπτεία της ΣΕ επί τη βάση:

α) **Γραπτής εξέτασης** σε θέματα συνθετικού χαρακτήρα σχετικά με την ειδίκευση στην οποία επιθυμεί να ενταχθεί ο υποψήφιος και σε ύλη που έχει προηγουμένως ανακοινωθεί/αναρτηθεί στο διαδίκτυο. Τα θέματα επιλέγονται από τους οικείους εξεταστές λίγο πριν από την εξέταση. Κατά την εξέταση και βαθμολόγηση τα ονόματα των υποψηφίων παραμένουν καλυμμένα. Ο βαθμός της γραπτής εξέτασης είναι τελικός. Δεν προβλέπεται κάποια επιπλέον διαδικασία αναβαθμολόγησης.

β) **Προφορικής εξέτασης-συνέντευξης**, στην οποία υποβάλλεται ο υποψήφιος. Κατά τη συνέντευξη ελέγχονται οι γνώσεις στην ειδίκευση την οποία έχει επιλέξει ο υποψήφιος επί της δεδομένης ύλης καθώς και βασικές γνώσεις στην άλλη ειδίκευση του ΠΜΣ και στη Βυζαντινή φιλολογία, πάντοτε επί ύλης που έχει ανακοινωθεί. Ελέγχεται επίσης η δυνατότητά του να πραγματοποιήσει πρωτότυπη έρευνα. Συνεκτιμώνται ο γενικός βαθμός του πτυχίου, και κυρίως των σχετικών με την ειδίκευσή τους προπτυχιακών μαθημάτων, η επίδοση σε σεμιναριακές εργασίες, η γνώση περισσότερων της μιας ξένων γλωσσών, και, εφόσον υπάρχει, η ερευνητική δραστηριότητα. Στη συνέντευξη συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ της ειδίκευσης την οποία έχει επιλέξει ο υποψήφιος, ο αριθμός των οποίων συνιστάται να μην υπερβαίνει τους πέντε (5) και να μην είναι μικρότερος των τριών (3). Συμμετέχει επίσης εκπρόσωπος της άλλης κατεύθυνσης.

Για την τελική βαθμολογία ισχύει ποσοστό 50% για τη γραπτή εξέταση και 50% για την προφορική συνέντευξη. Προκειμένου να ενταχθεί στο πρόγραμμα ο υποψήφιος οφείλει να συγκεντρώσει μέσο όρο βαθμολογίας **τουλάχιστον επτά (7)**.

β) Υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας

Οι υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., οι υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και οι αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (που υποβάλλουν αναλυτικό φάκελο της ερευνητικής δραστηριότητάς τους και αντίτυπα των επιστημονικών δημοσιευμάτων τους) απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και κατά την προφορική συνέντευξη κρίνονται με βάση τον έλεγχο των γνώσεών τους στην ύλη της ειδίκευσης, τα υπόλοιπα στοιχεία, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής τους στο Πρόγραμμα. Εάν η υποψηφιότητα συνοδεύεται από ικανό αριθμό δημοσιευμένων επιστημονικών εργασιών σε έγκριτα περιοδικά, είναι δυνατή η απαλλαγή τους από ένα έως τρία σεμιναριακά μαθήματα. Την απαλλαγή εισηγείται στη ΣΕ ο επόπτης σπουδών.

γ) Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν)

Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν) εντάσσονται στο

ΠΜΣ του Τμήματος χωρίς γραπτές εξετάσεις, μόνο με προφορική εξέταση-συνέντευξη στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν και σύμφωνα με τη δυνατότητα απορρόφησης του γνωστικού αντικειμένου.

δ) Ειδικές προβλέψεις

Αλλοδαποί υπότροφοι του Ι.Κ.Υ. και άλλων φορέων περιορισμένης (συνήθως δεκάμηνης) διάρκειας εγγράφονται στο ΠΜΣ χωρίς περαιτέρω διαδικασία, εφόσον μέλος ΔΕΠ δηλώσει επίσημα ότι αποδέχεται την επίβλεψη ενός εκάστου για το διάστημα που διαρκεί η υποτροφία. Γίνονται δεκτοί μόνο για το διάστημα ισχύος της υποτροφίας τους. Οι φοιτητές αυτοί λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησης των μαθημάτων.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάσσονται στις αντίστοιχες κατηγορίες των Ελλήνων υποψηφίων, όπως περιγράφονται ανωτέρω (πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας και Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων), με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούνται επιπλέον να προσκομίσουν μαζί με την αίτησή τους την αναγνώριση της ισοτιμίας του πτυχίου βασικής εκπαίδευσης από τον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.

Όσοι από τις παραπάνω κατηγορίες (υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων, πτυχιούχοι κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων) ενταχθούν στο Πρόγραμμα δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των εισακτέων.

Μεταπτυχιακοί φοιτητές-υπότροφοι προγραμμάτων κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συναφών ρυθμίσεων είναι δυνατόν να πραγματοποιούν, ύστερα από απόφαση της ΣΕ, τμήμα των σπουδών τους εντασσόμενοι ως υπεράριθμοι στο Πρόγραμμα. Αντιστοίχως, φοιτητές του Προγράμματος του Τμήματος, που εξασφαλίζουν υποτροφία κινητικότητας ή άλλη, μπορούν να πραγματοποιήσουν τμήμα των σπουδών τους σε Πανεπιστήμιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε άλλο Πανεπιστήμιο με το οποίο έχει πρόγραμμα συνεργασίας το Πανεπιστήμιο Αθηνών ύστερα από απόφαση της ΣΕ.

Με βάση τα συνολικά κριτήρια, η ΣΕ καταρτίζει τον Πίνακα αξιολόγησης των φοιτητών και τον καταθέτει προς έγκριση στη Συνέλευση.

Οι επιτυχόντες θα πρέπει να εγγραφούν στη Γραμματεία του ΠΜΣ εντός δέκα (10) ημερών από την απόφαση της Συνέλευσης.

Σε περίπτωση ισοβαθμίας, γίνονται δεκτοί όλοι οι ισοβαθμήσαντες υποψήφιοι.

Σε περίπτωση μη εγγραφής ενός ή περισσότερων φοιτητών, θα κληθούν αν υπάρχουν, οι επλαχόντες, με βάση τη σειρά τους στον εγκεκριμένο αξιολογικό πίνακα, να εγγραφούν στο Πρόγραμμα.

Μετά την εγγραφή, η ΣΕ ορίζει τον επίοπτη σπουδών εκάστου φοιτητή. Ως επόπτες ορίζονται μέλη ΔΕΠ του Τμήματος που συμμετέχουν στο ΠΜΣ και προσφέρουν στη διάρκεια των 4 ή των 6 εξαμήνων ένα τουλάχιστον σεμιναριακό μάθημα. Η ΣΕ και ο επιβλέπων έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή. Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών

ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, ή άλλα μέλη ΔΕΠ μπορεί να ορίζονται συνεπιβλέποντες του μεταπτυχιακού φοιτητή.

5. ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

Η χρονική διάρκεια φοίτησης στο ΠΜΣ που οδηγεί στη λήψη Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΜΣ) ορίζεται σε **τέσσερα (4) ακαδημαϊκά εξάμηνα**, στα οποία περιλαμβάνεται και ο χρόνος εκπόνησης διπλωματικής εργασίας. Ο ανώτατος επιτρεπόμενος χρόνος ολοκλήρωσης των σπουδών, ορίζεται στα τέσσερα (4) ακαδημαϊκά εξάμηνα.

Για τους εργαζόμενους μεταπτυχιακούς φοιτητές προβλέπεται η δυνατότητα **μερικής φοίτησης**. Οι φοιτητές αυτής της κατηγορίας πρέπει αποδεδειγμένα να εργάζονται τουλάχιστον είκοσι (20) ώρες την εβδομάδα και να προσκομίσουν σχετική σύμβαση εργασίας ή βεβαίωση εργοδότη.

Μερική φοίτηση προβλέπεται και για μη εργαζόμενους φοιτητές που αδυνατούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της πλήρους φοίτησης για λόγους υγείας, οικογενειακούς, στράτευσης κ.ά. Η διάρκεια μερικής φοίτησης δεν μπορεί να ξεπερνάει τα **έξι (6) ακαδημαϊκά εξάμηνα**.

Οι επιτυχόντες φοιτητές δηλώνουν τη διάρκεια φοίτησης που επιλέγουν να ακολουθήσουν (διετή ή τριετή) κατά την εγγραφή τους. Υπάρχει δυνατότητα μεταπήδησης από τη διετή (πλήρους παρακολούθησης) στην τριετή (μερικής παρακολούθησης) μόνο για σοβαρούς λόγους.

Όσοι φοιτητές δεν ολοκληρώσουν τη φοίτησή τους σε δύο ακαδημαϊκά έτη (για την πλήρη φοίτηση) ή σε τρία ακαδημαϊκά έτη (για τη μερική φοίτηση) και δεν έχουν λάβει αναστολή ή παράταση για σοβαρούς λόγους διαγράφονται.

Ο μεταπτυχιακός φοιτητής με αίτησή του μπορεί να ζητήσει αιτιολογημένα αναστολή φοίτησης. Είναι δυνατόν να δοθεί αναστολή σπουδών ενός (1) εξαμήνου για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (ασθένεια, οικογενειακούς λόγους, στράτευση κ.ά.) με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη σπουδών και της ΣΕ. Το εξάμηνο αναστολής της φοιτητικής ιδιότητας δεν προσμετράται στην προβλεπόμενη ανώτατη διάρκεια κανονικής φοίτησης.

6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το ΠΜΣ ξεκινά το χειμερινό εξάμηνο εκάστου ακαδημαϊκού έτους. Για την απόκτηση ΔΜΣ απαιτούνται συνολικά εκατόν είκοσι (120) πιστωτικές μονάδες (ECTS) εκτός της περίπτωσης β) του άρθρου 4 για τους οποίους αρκούν από 75 έως 105 πιστωτικές μονάδες. Το κάθε σεμινάριο αντιστοιχεί προς 15 πιστωτικές μονάδες (ECTS) και η ΜΔΕ προς 30.

Κατά τη διάρκεια των σπουδών, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές υποχρεούνται σε παρακολούθηση και επιτυχή εξέταση μεταπτυχιακών μαθημάτων και σε εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Τα μαθήματα που προσφέρονται ανά ειδικευση στο πλαίσιο του ΠΜΣ ανά διετία είναι τουλάχιστον 6 (έξι). Τα μαθήματα οργανώνονται σε εξάμηνα, πραγματοποιούνται σε εβδομαδιαία βάση και διεξάγονται δια ζώσης.

Η θεματολογία και η βιβλιογραφία των μαθημάτων περιέχονται στον Οδηγό Σπουδών, ο οποίος αναρτάται στο διαδίκτυο ετησίως. Διδάσκονται επί τριώρο κάθε εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Κατά την έναρξη των μαθημάτων ο διδάσκων αναλύει το πρόγραμμα του σεμιναρίου, προσδιορίζει τα επιμέρους θέματα που θα εξετασθούν, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τις εργασίες των μετεχόντων και υποδεικνύει την αναγκαία βιβλιογραφία. Τα μαθήματα διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα με δυνατότητα προσφοράς μαθημάτων στην αγγλική από επισκέπτη καθηγητή προερχόμενο από ΑΕΙ ή ερευνητικό κέντρο της αλλοδαπής.

Κάθε φοιτητής μπορεί να παρακολουθεί σε κάθε εξάμηνο μέχρι και τρία σεμιναριακά μαθήματα, σύμφωνα με το προσωπικό του πρόγραμμα, το οποίο διαμορφώνεται κατά τις ρυθμίσεις του κανονισμού και σε συνεργασία με τον επόπτη του, ο οποίος ενημερώνει στη συνέχεια γραπτώς τη ΣΕ. Οι φοιτητές είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν ανελλιπώς και να ακολουθούν τους κανονισμούς του κάθε σεμιναριακού μαθήματος και τις οδηγίες του διδάσκοντος. Οι φοιτητές παρακολουθούν και τις διαλέξεις ή τις επιστημονικές συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή του Προγράμματος. Τέλος, οι φοιτητές, για λόγους ειδικής ενημέρωσης που επιβάλλει η ειδίκευση σπουδών και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν και ειδικά προπτυχιακά μαθήματα σε άλλα Τμήματα του αυτού ή άλλου ΑΕΙ. Η παρακολούθηση προπτυχιακών μαθημάτων δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τα μεταπτυχιακά σεμινάρια.

Από το σύνολο των σεμιναριακών μαθημάτων τα **τέσσερα (4)** πρέπει να προέρχονται από τον κατάλογο των μαθημάτων της **ειδίκευσης**, στην οποία έχει εγγραφεί ο φοιτητής, ή συγγενών ειδিকেύσεων, σύμφωνα με την πρόταση του επόπτη, ή από μαθήματα της ίδιας ειδίκευσης σε ομοταγές αναγνωρισμένο ίδρυμα της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα υπόλοιπα δύο (2) σεμινάρια μπορούν να επιλέγονται από τα άλλα ΠΜΣ του Τμήματος ή άλλου πανεπιστημιακού Τμήματος ή αναγνωρισμένου ερευνητικού Κέντρου, με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη καθηγητή εφόσον εξασφαλίζεται η αντιστοιχία των πιστωτικών μονάδων (ECTS).

Στο γνωστικό αντικείμενο της Βυζαντινής Αρχαιολογίας ενδείκνυται το ένα (1) από τα σεμινάρια να αποτελεί **πρακτική άσκηση** στο πεδίο, σε μουσείο ή σε ερευνητικό Κέντρο, η οποία θα γίνεται κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών, με την επίβλεψη και την καθοδήγηση του επόπτη. Η άσκηση αυτή μπορεί να πραγματοποιείται σε πανεπιστημιακή ανασκαφή, σε συνεννόηση με το επικεφαλής μέλος ΔΕΠ, ή σε φορείς της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας ή σε εποπτευόμενους από αυτήν φορείς. Με το πέρας της πρακτικής άσκησης ο μεταπτυχιακός φοιτητής οφείλει να εκπονήσει και να παραδώσει εργασία σε γραπτή μορφή η οποία βαθμολογείται από τον επόπτη.

Υπάρχει επίσης η δυνατότητα και στις δύο ειδিকেύσεις του Προγράμματος, ένα από τα σεμινάρια να έχει τη μορφή «**ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας**» και να σχετίζεται με θέμα εξειδικευμένο, το οποίο δεν προσφέρεται στο πρόγραμμα των σεμιναρίων του Τμήματος, αλλά αφορά τα ειδικά ερευνητικά ενδιαφέροντα του φοιτητή. Εν προκειμένω ως επόπτης μπορεί να ορισθεί μέλος ΔΕΠ του Τμήματος ή εξειδικευμένος εξωτερικός συνεργάτης. Ο επόπτης της «ελεύθερης σεμιναριακής

εργασίας» παρακολουθεί την εργασία του μεταπτυχιακού φοιτητή ανελλιπώς και συναντάται μαζί του ανά 15ήμερο. Σημειωτέον ότι τα μαθήματα των εξωτερικών συνεργατών του ΠΜΣ εντάσσονται στο πρόγραμμα του ΠΜΣ του Τμήματος ύστερα από έγκριση της ΣΕ.

Α. Το πρόγραμμα των μαθημάτων ανά ειδίκευση διαμορφώνεται ενδεικτικά ως εξής:

1. Ειδίκευση: Βυζαντινή Ιστορία

Α' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία του βυζαντινού κόσμου	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Πηγές για τη βυζαντινή ιστορία ή βυζαντινή φιλολογία ή αρχαιολογία	39	15
Σύνολο		30

Β' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Διεπιστημονικό Σεμινάριο	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Βυζαντινή κοινωνία και οικονομία ή Πολίτευμα και διοίκηση	39	15
Σύνολο		30

Γ' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία του βυζαντινού κόσμου	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Διεθνείς σχέσεις και διπλωματία	39	15
Σύνολο		30

Δ' Εξάμηνο		
		ECTS
Εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας		
Σύνολο		30

2. Ειδίκευση: Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη

Α' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Αρχαιολογία ή	39	15 ή
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Τέχνη	39	15

Μαθήματα Επιλογής		
Μεθοδολογικά ζητήματα της μελέτης της Βυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης	39	15
Σύνολο		30

Β' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Διεπιστημονικό Σεμινάριο	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Υλικός πολιτισμός του Βυζαντίου	39	15
Σύνολο		30

Γ' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Αρχαιολογία ή	39	15 ή
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Τέχνη	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Μεθοδολογικά ζητήματα της μελέτης της Βυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης	39	39
Σύνολο		30

Δ' Εξάμηνο	
	ECTS
Εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας	
Σύνολο	30

Β. Περιεχόμενο/Περιγραφή μαθημάτων

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία του βυζαντινού κόσμου

Μελέτη θεμάτων που αφορούν στην ιστορία του «Βυζαντίου» ως συνέχειας της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στην Ανατολή από τον 4ο έως τον 15ο αι. Ενδεικτικές παράμετροι: αυτοκράτορας και διοίκηση, Εκκλησία και Κράτος, πόλεις και ύπαιθρος, Κωνσταντινούπολη και επαρχίες, ιδεολογία, θεσμοί κ.ά.

Πηγές για τη βυζαντινή ιστορία ή βυζαντινή φιλολογία ή αρχαιολογία

Ενδελεχής προσέγγιση των βυζαντινών γραπτών πηγών ή των αρχαιολογικών δεδομένων της βυζαντινής εποχής. Μελέτη των άμεσων ή έμμεσων μαρτυριών που παρέχουν η ιστοριογραφία, οι αρχειακές πηγές, οι επιστολές, τα αγιολογικά κ.ά. κείμενα ή τα αρχαιολογικά κατάλοιπα, τα νομίσματα, οι σφραγίδες κ.ά.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο: Το Σεμινάριο αυτό καλλιεργεί τη διεπιστημονική συνομιλία της Ιστορίας με την Αρχαιολογία, την Τέχνη, τη Φιλολογία και τη Λογοτεχνία και τον συνδυασμό των δεδομένων τους για μία ολιστική ερμηνευτική προσέγγιση

φαινομένων του Βυζαντινού Κόσμου μέσα στο πλαίσιο των σύγχρονων εξελίξεων στον χώρο της ιστορικής επιστήμης διεθνώς.

Το σεμινάριο θα εστιάζει κάθε φορά σε διαφορετικές διεπιστημονικές προσεγγίσεις, θέτοντας θέματα μεθοδολογίας και συνδυαστικής μελέτης των μνημείων, των ιστορικών πηγών και των έργων.

Βυζαντινή κοινωνία και οικονομία ή Πολίτευμα και διοίκηση

Αναζήτηση και μελέτη κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων με βάση τις γραπτές και αρχαιολογικές πηγές και με τη βοήθεια της σύγχρονης βιβλιογραφίας. Ενδεικτικές θεματικές ενότητες: κοινωνική διαστρωμάτωση, δημογραφική εξέλιξη, αστική και αγροτική οικονομία, εμπόριο, δημοσιονομική πολιτική, θεσμοί και προνόμια.

ή

Μελέτη της πολιτικής θεωρίας, του αυτοκρατορικού θεσμού και των πολιτειακών θεσμών, της κρατικής ιεραρχίας, της διοικητικής οργάνωσης στο κέντρο και στην περιφέρεια, της εμφάνισης και εξέλιξης αξιωμάτων και τίτλων κ.ά. παραμέτρων που αφορούν στο πολίτευμα και στη διοίκηση στην Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Διεθνείς σχέσεις και διπλωματία

Μελέτη της εξωτερικής πολιτικής του Βυζαντίου και της σημασίας της διπλωματίας, στο πλαίσιο της αμυντικής πολιτικής και της διεξαγωγής πολέμων ή διατήρησης της ειρήνης. Ενδεικτικοί παράμετροι: οι σχέσεις με Άραβες, Σλάβους, Ρώσους, Τούρκους κ.ά. λαούς ή τη Δύση και τα διπλωματικά μέσα της αυτοκρατορίας, όπως χορηγίες, συμμαχίες, εκχριστιανισμός, επιγαμίες ή εμπορικές συνθήκες.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Αρχαιολογία

Στο σεμινάριο θα εξεταστούν ειδικά θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη έρευνα πάνω στη βυζαντινή αρχαιολογία, εστιάζοντας στη συνδυαστική μελέτη των υλικών καταλοίπων και των διαθέσιμων πηγών. Μέρος του σεμιναρίου θα επικεντρώσει στην ιστορία της έρευνας και στις ιδεολογικές παραμέτρους που έχουν επηρεάσει τις σπουδές πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο.

Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Τέχνη

Στο σεμινάριο θα εξεταστούν ειδικά θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη έρευνα πάνω στη βυζαντινή τέχνη, εστιάζοντας στη συνδυαστική μελέτη των έργων και των διαθέσιμων πηγών. Μέρος του σεμιναρίου θα επικεντρώσει στην ιστορία της έρευνας και τις ιδεολογικές παραμέτρους που έχουν διαμορφώσει τις εξελίξεις και τις τάσεις στην ιστορία της βυζαντινής τέχνης

Μεθοδολογικά ζητήματα της μελέτης της Βυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης

Το σεμινάριο επικεντρώνει σε μεθοδολογικά ζητήματα της έρευνας πάνω στη βυζαντινή αρχαιολογία και τέχνη. Παράλληλα, εξετάζεται ευρύτερα η πρόσληψη

όψεων του βυζαντινού πολιτισμού όπως αυτή διαγράφεται μέσα από την επιστημονική παραγωγή, παλαιότερη και σύγχρονη, αλλά και την προβολή του Βυζαντίου στο ευρύ κοινό, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από εκθέσεις, μουσεία, δημοσιεύσεις κ.λπ.

Υλικός πολιτισμός του Βυζαντίου

Στο σεμινάριο θα εξετάζονται όψεις του υλικού πολιτισμού του Βυζαντίου, σύμφωνα με την ευρύτερη έννοια του όρου όπως αυτός έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη θεωρητική προβληματική και βιβλιογραφία. Με βάση το επιλεγμένο κάθε φορά ειδικότερο θέμα του σεμιναρίου, η συζήτηση θα εμβαθύνει σε θέματα πρακτικής και ιδεολογικής χρήσης ή αξιοποίησης των έργων, καθώς και σε προβλήματα τεχνικής και τεχνολογίας, πρώτων υλών και οικονομίας.

Διεπιστημονικό σεμινάριο

Το Σεμινάριο αυτό καλλιεργεί τη διεπιστημονική συνομιλία της Ιστορίας με την Αρχαιολογία, την Τέχνη, τη Φιλολογία και τη Λογοτεχνία και τον συνδυασμό των δεδομένων τους για μία ολιστική ερμηνευτική προσέγγιση φαινομένων του Βυζαντινού Κόσμου μέσα στο πλαίσιο των σύγχρονων εξελίξεων στον χώρο της ιστορικής επιστήμης διεθνώς.

Το σεμινάριο θα εστιάζει κάθε φορά σε διαφορετικές διεπιστημονικές προσεγγίσεις, θέτοντας θέματα μεθοδολογίας και συνδυαστικής μελέτης των μνημείων, των ιστορικών πηγών και των έργων.

7. ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Το εκπαιδευτικό έργο κάθε ακαδημαϊκού έτους διαρθρώνεται σε δύο εξάμηνα σπουδών, το χειμερινό και το εαρινό, έκαστο των οποίων περιλαμβάνει 13 εβδομάδες διδασκαλίας. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Σε περίπτωση κωλύματος διεξαγωγής μαθήματος προβλέπεται η αναπλήρωσή του. Η ημερομηνία και η ώρα αναπλήρωσης αναρτώνται στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ.

Η αξιολόγηση των μεταπτυχιακών φοιτητών και η επίδοσή τους στα μαθήματα που υποχρεούνται να παρακολουθήσουν στο πλαίσιο του ΠΜΣ πραγματοποιείται με την προφορική παρουσίαση και την έντυπη υποβολή εργασίας έκτασης 5.000-7.000 λέξεων. Η εργασία παραδίδεται έως ένα μήνα μετά την ολοκλήρωση του σεμιναρίου και ο βαθμός κατατίθεται σε ηλεκτρονικό βαθμολόγιο που τηρεί η Γραμματεία, σύμφωνα με χρονοδιάγραμμα που ορίζει η ΣΕ. Η βαθμολόγηση γίνεται στην κλίμακα 1-10. Μετά την παρέλευση των προβλεπόμενων ημερομηνιών δεν υπάρχει δυνατότητα βαθμολόγησης. Για να θεωρηθεί επιτυχής η παρακολούθηση σεμιναρίων ορίζεται ως βάση ο βαθμός **επτά (7)**.

Για την απόκτηση ΔΜΣ κάθε μεταπτυχιακός φοιτητής οφείλει να παρακολουθήσει και να εξεταστεί επιτυχώς στο σύνολο των μαθημάτων του ΠΜΣ που αντιστοιχούν στην περίπτωση του και να εκπονήσει μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, συγκεντρώνοντας έτσι συνολικά εκατόν είκοσι (120) πιστωτικές μονάδες (ECTS).

Στο Δ' εξάμηνο του Προγράμματος για τους φοιτητές πλήρους φοίτησης προβλέπεται η εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας (ΜΔΕ). Η ΜΔΕ πρέπει να

έχει καταρτισθεί σύμφωνα με την επιστημονική μεθοδολογία του γνωστικού αντικείμενου, να περιλαμβάνει προσωπική συμβολή του γράφοντος στην έρευνα και να καταδεικνύει τη συνθετική του ικανότητα. Η έκταση της ΜΔΕ ορίζεται μεταξύ 20.000-30.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως της βιβλιογραφίας, λουπιών πινάκων και εικονογράφησης.

Ειδικότερα ορίζεται ότι το κείμενο θα πρέπει να είναι γραμμένο σε μέγεθος γραμματοσειράς 12'' το κυρίως κείμενο και 10'' οι σημειώσεις, σε 1,5 διάστιχο το κυρίως κείμενο και μονό οι σημειώσεις. Το εξώφυλλο έχει λευκό υπόβαθρο. Χρησιμοποιείται 1,5 διάστιχο και στοίχιση στο κέντρο. Στην άνω αριστερά γωνία τοποθετείται το επίσημο λογότυπο του Πανεπιστημίου. Στο ανώτερο μέρος του εξωφύλλου αναγράφονται σε διαφορετικές παραγράφους τα εξής:

- Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Ειδικευση ... (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Ο τίτλος της ΜΔΕ (γραμματοσειρά Times New Roman 18)
- Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Το ονοματεπώνυμο του φοιτητή (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Τα ονόματα και η βαθμίδα των τριών βαθμολογητών
- Στο κατώτερο μέρος του εξωφύλλου με γραμματοσειρά Times New Roman 14 και στοίχιση στο κέντρο αναγράφεται: Αθήνα, (έτος).

Στη ΜΔΕ συμπεριλαμβάνεται υποχρεωτικά περίληψη στην ελληνική και αγγλική γλώσσα (έκτασης 400 λέξεων εκάστη).

Η Συντονιστική Επιτροπή, ύστερα από αίτηση του υποψηφίου στην οποία αναγράφεται ο προτεινόμενος τίτλος της διπλωματικής εργασίας καθώς και ο προτεινόμενος επιβλέπων (αν δεν έχει ορισθεί ως επιβλέπων του μεταπτυχιακού φοιτητή ήδη από την έναρξη των μεταπτυχιακών σπουδών του) και επισυνάπτεται περίληψη της προτεινόμενης εργασίας έκτασης 150 λέξεων, ορίζει τον επιβλέποντα αυτής και συγκροτεί την τριμελή εξεταστική επιτροπή για την έγκριση της εργασίας, ένα από τα μέλη της οποίας είναι και ο επιβλέπων (παρ. 4, άρ. 34, Ν. 4485/2017). Τα υπόλοιπα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής οφείλουν να είναι μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' που να εργάζονται σε ερευνητικά κέντρα του αρ. 13Α, Ν. 4310/2014 και της Ακαδημίας Αθηνών ή καταξιωμένοι επιστήμονες από την ημεδαπή ή την αλλοδαπή οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του Προγράμματος. Η τριμελής επιτροπή επικυρώνεται από τη Συνέλευση του Τμήματος.

Όταν ο φοιτητής ολοκληρώσει τη διπλωματική εργασία του, την καταθέτει στον επόπτη του καθώς και στα λοιπά δύο μέλη της επιτροπής σε ηλεκτρονική ή/και έντυπη μορφή. Η κατάθεση πρέπει να γίνεται τουλάχιστον δύο μήνες πριν από την ολοκλήρωση του χρόνου φοίτησης του φοιτητή. Για να εγκριθεί η εργασία ο φοιτητής

οφείλει να την υποστηρίξει ενώπιον της εξεταστικής επιτροπής (παρ. 4, άρ. 34, Ν. 4485/2017).

Η βαθμολογία της ΜΔΕ προκύπτει από τον μέσο όρο των βαθμών των τριών βαθμολογητών. Σε περίπτωση απόκλισης των τριών βαθμών επλαμβάνεται του θέματος η ΣΕ.

Ο τελικός βαθμός του ΔΜΣ προκύπτει με ποσοστό 50% από το βαθμό στα έξι σεμινάρια και 50% από το βαθμό της διπλωματικής εργασίας. Οι διπλωματικές εργασίες αξιολογούνται με βαθμό της κλίμακας από 7 (επτά) έως 10 (δέκα) με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 7 (επτά)⁴. Η συνεκτίμηση της επιτυχούς παρακολούθησης των σεμιναρίων και της ΜΔΕ οδηγεί στη χορήγηση του ΔΜΣ.

Οι μεταπτυχιακές διπλωματικές εργασίες εφόσον εγκριθούν από την εξεταστική επιτροπή και πριν από την ορκωμοσία του υποψηφίου, αναρτώνται υποχρεωτικά στο Ψηφιακό Αποθετήριο «ΠΕΡΓΑΜΟΣ», σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συγκλήτου του ΕΚΠΑ. Πριν από την ορκωμοσία, ο υποψήφιος υποχρεούται να καταθέσει στη Γραμματεία του ΠΜΣ τη σχετική βεβαίωση υποβολής της ΜΔΕ στο Ψηφιακό Αποθετήριο «ΠΕΡΓΑΜΟΣ». Το Τμήμα δημοσιεύει στην ιστοσελίδα του το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα, τον τίτλο της ΜΔΕ και έναν σύνδεσμο προς το Ψηφιακό Αποθετήριο.

8. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

1. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές έχουν όλα τα δικαιώματα και τις παροχές που προβλέπονται για τους φοιτητές του Α' κύκλου σπουδών, πλην του δικαιώματος παροχής δωρεάν διδακτικών συγγραμμάτων. Το Ίδρυμα υποχρεούται να εξασφαλίσει στους φοιτητές με αναπηρία ή/και ειδικές ανάγκες προσβασιμότητα στα προτεινόμενα συγγράμματα και στη διδασκαλία (παρ. 3, αρ. 34, Ν. 4485/2017), μέσω των παροχών της Μονάδας Προσβασιμότητας του ΕΚΠΑ.
2. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές καλούνται να συμμετέχουν και να παρακολουθούν σεμινάρια ερευνητικών ομάδων, συζητήσεις βιβλιογραφικής ενημέρωσης, επισκέψεις αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, συνέδρια/ημερίδες με γνωστικό αντικείμενο συναφές με αυτό του ΠΜΣ, διαλέξεις ή άλλες επιστημονικές εκδηλώσεις του ΠΜΣ κ.ά.
3. Η Συνέλευση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, μετά την εισήγηση της ΣΕ, δύναται να αποφασίσει τη διαγραφή μεταπτυχιακών φοιτητών εάν:
 - το ποσοστό απουσιών φοιτητή ξεπερνά το 23% στο σύνολο των παρακολουθήσεων ενός εξαμήνου
 - έχουν αποτύχει στην εξέταση μαθήματος ή μαθημάτων και δεν έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς το πρόγραμμα,
 - υπερβούν τη μέγιστη χρονική διάρκεια φοίτησης στο ΠΜΣ, όπως ορίζεται στον παρόντα Κανονισμό,
 - έχουν παραβιάσει τις κείμενες διατάξεις όσον αφορά την αντιμετώπιση πειθαρχικών παραπτώματων από τα αρμόδια πειθαρχικά Όργανα,

⁴ Οι διαβαθμίσεις ορίζονται ως εξής: 7-8,49 = Λίαν Καλώς, 8,50-10 = Άριστα.

- αυτοδίκαια κατόπιν αιτήσεως των μεταπτυχιακών φοιτητών,
 - υποπέσουν σε παράπτωμα που εμπίπτει στο δίκαιο περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Ν. 2121/93) κατά τη συγγραφή των προβλεπομένων εργασιών τους.
4. Στο τέλος κάθε εξαμήνου πραγματοποιείται αξιολόγηση κάθε μαθήματος και κάθε διδάσκοντος από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές (παρ. 1., άρ. 44, Ν. 4485/2017), σύμφωνα με τη διαδικασία που προτείνει η ΣΕ και εγκρίνει η Συνέλευση του Τμήματος.
 5. Η καθομολόγηση γίνεται τον Ιανουάριο, τον Ιούνιο και τον Οκτώβριο κάθε έτους στο πλαίσιο της Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας και σε χώρο του Τμήματος ή της Σχολής, παρουσία του Διευθυντή του ΠΜΣ ή του Αναπληρωτή του, του Προέδρου του Τμήματος ή του Αναπληρωτή του και, κατά τις δυνατότητες, ενδεχομένως εκπροσώπου του Πρυτάνεως.
Πιο συγκεκριμένα στο πλαίσιο του ΠΜΣ απονέμεται Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις εξής ειδικεύσεις:
 1. Βυζαντινή Ιστορία.
 2. Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη.
 6. Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών δεν απονέμεται σε φοιτητή του οποίου ο τίτλος σπουδών πρώτου κύκλου από ίδρυμα της αλλοδαπής δεν έχει αναγνωρισθεί από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.), σύμφωνα με τον Ν. 3328/2005 (Α' 80).
 7. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές μπορούν να αιτηθούν την έκδοση παραρτήματος διπλώματος.

9. ΥΠΟΔΟΜΗ ΠΜΣ

1. Για την εύρυθμη λειτουργία του ΠΜΣ θα διατεθούν αίθουσες διδασκαλίας και σεμιναρίων, αμφιθέατρα εξοπλισμένα με οπτικοακουστικά μέσα και μονάδες ή εργαστήρια του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας.
2. Η διοικητική και γραμματειακή υποστήριξη του ΠΜΣ γίνεται από τη Γραμματεία του ΠΜΣ, η οποία στελεχώνεται από ένα άτομο.
3. Η χρηματοδότηση του ΠΜΣ μπορεί να προέρχεται από:
 - α) τον προϋπολογισμό του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και των συνεργαζόμενων για την οργάνωσή του φορέων σύμφωνα με το άρθρο 43,
 - β) τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων,
 - γ) δωρεές, παροχές, κληροδοτήματα και κάθε είδους χορηγίες φορέων του δημόσιου τομέα, όπως οριοθετείται στην περίπτωση α' της παρ. 1 του άρθρου 14 του Ν. 4270/2014 (Α' 143), ή του ιδιωτικού τομέα,
 - δ) πόρους από ερευνητικά προγράμματα,
 - ε) πόρους από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλων διεθνών οργανισμών,
 - στ) μέρος των εσόδων των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.)
 - ζ) κάθε άλλη νόμιμη πηγή.
4. Κατά τη λήξη της θητείας της ΣΕ, με ευθύνη του απερχόμενου Διευθυντή, συντάσσεται αναλυτικός απολογισμός του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου και των

λοιπών δραστηριοτήτων του Π.Μ.Σ., ο οποίος κατατίθεται στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ (παρ. 2, άρ. 44, Ν. 4485/2017). Ο εν λόγω απολογισμός με ευθύνη της Κοσμητείας αποστέλλεται αμελλητί στα μέλη της ΕΣΕ (παρ. 5, άρ. 44, Ν. 4485/2017).

5. Η εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση του ΠΜΣ θα γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 44 του Ν. 4485/2017.

10. ΑΝΑΘΕΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ/ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ ΣΤΟ ΠΜΣ

Οι διδάσκοντες του ΠΜΣ, προέρχονται, τουλάχιστον κατά 60%, από:

- μέλη Δ.Ε.Π. του Τμήματος,
- μέλη Ε.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π. και Ε.Τ.Ε.Π. του Τμήματος, κατόχους διδακτορικού διπλώματος εκτός κι αν το γνωστικό τους αντικείμενο είναι εξαιρετικής και αδιαμφισβήτητης ιδιαιτερότητας για το οποίο δεν είναι δυνατή ή συνήθης η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής,
- ομότιμους καθηγητές (άρ. 69, Ν.4386/2016) και αφυπηρητήσαντα μέλη Δ.Ε.Π. του οικείου Τμήματος στην περίπτωση που κρίνεται ότι δεν επαρκούν τα υπηρετούντα μέλη ΔΕΠ ή οι άλλες κατηγορίες,
- διδάσκοντες σύμφωνα με το Π.Δ. 407/1980 (Α' 112),
- επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους κατόχους διδακτορικού διπλώματος οι οποίοι μπορεί να απασχολούνται ως ακαδημαϊκοί υπότροφοι με απόφαση της Συνέλευσης και πράξη του Προέδρου του οικείου Τμήματος για τη διεξαγωγή διδακτικού, κλινικού και ερευνητικού έργου, καθοριζόμενου με τη σύμβαση που υπογράφεται μεταξύ του ακαδημαϊκού υποτρόφου και του Πρύτανη του οικείου ΑΕΙ (παρ. 7, άρ. 29, Ν. 4009/2011).

Με αιτιολογημένη απόφαση της Συνέλευσης το Τμήματος ανατίθεται διδασκαλία σε:

- - μέλη ΔΕΠ άλλων Τμημάτων του ίδιου ή άλλου ΑΕΙ,
- ερευνητές από ερευνητικά Κέντρα του αρ. 13Α, Ν. 4310/2014 και της Ακαδημίας Αθηνών,
- επισκέπτες καταξιωμένους επιστήμονες από την ημεδαπή ή την αλλοδαπή οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και οι οποίοι έχουν συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του Προγράμματος, εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ,
- επισκέπτες μεταδιδακτορικούς ερευνητές, Έλληνες ή αλλοδαπούς νέους επιστήμονες, κατόχους διδακτορικού διπλώματος (παρ.7, άρ. 16, Ν.4009/2011) ή γίνονται νέες προσλήψεις/συμβάσεις σύμφωνα με τα ανωτέρω (παρ. 1, 2, 5 & 6, αρ. 36, Ν.4485/2017).

Η ανάθεση διδασκαλίας μαθημάτων, σεμιναρίων και ασκήσεων του ΠΜΣ γίνεται ύστερα από εισήγηση της ΣΕ και έγκριση της Συνέλευσης του Τμήματος.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
1937	<p>Η βυζαντινή διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής (1261-1453) <i>Σ. Μεργιαλή-Σαχά</i></p> <p>Byzantine diplomacy during the Palaeologian era (1261-1453) <i>S. Mergiali-Sahas</i></p>
1935	<p>Σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία (6ος-11ος αι.) <i>Ειρ. Χρήστου</i></p> <p>State–Church relations in the Byzantine Empire (sixth–eleventh centuries) <i>E. Chrestou</i></p>

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
1938	<p>Πόλεις και αστική ζωή στο Βυζάντιο 10ος-15ος αιώνας <i>Τ. Κιουσοπούλου</i></p> <p>Cities and Urban life in Byzantium (10th-15th cent.) <i>T. Kioussopoulou</i></p>
1942	<p>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» ΕΚΠΑ, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, σε συνεργασία με το ΕΙΕ/Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών</p> <p>Φύλο, ταυτότητα και κοινωνικοί ρόλοι στο Βυζάντιο <i>Κ. Νικολάου και Α. Δρανδάκη, σε συνεργασία με τη Μ. Λεοντσίνη</i></p> <p>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides» University of Athens, Department of History & Archaeology, in collaboration with the Institute for Historical Research/Section for Byzantine Research/National Hellenic Research Foundation</p> <p>Gender, identity and social roles in Byzantium <i>K. Nikolaou and A. Drandaki, in collaboration with M. Leontsini</i></p>

ΣΟΦΙΑ ΜΕΡΓΙΑΛΗ ΣΑΧΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: *Η βυζαντινή διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής (1261-1453)***Subject:** *Byzantine diplomacy during the Palaeologan era (1261-1453)*

Περίληψη: Στα 1261 το Βυζάντιο αναδύεται για τελευταία φορά στη διεθνή σκηνή ως υπολογίσιμη δύναμη. Η βυζαντινή διπλωματία εισέρχεται στην τελευταία φάση της ιστορίας της, όπου ύστερα από μία σύντομη αναλαμπή, καλείται να αναπροσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και από τις αρχές του 14ου αιώνα να σηκώσει το κύριο βάρος της επιβίωσης της φτώχης και αποδυναμωμένης στρατιωτικά αυτοκρατορίας. Ο ρόλος της διπλωματίας αυτήν την περίοδο αποδεικνύεται καιρίος αλλά και αρκετά περίπλοκος καθώς η διπλωματική πρακτική που υιοθετήθηκε κάτω από το βάρος των περιστάσεων απέκλινε καταφανώς από τη βυζαντινή διπλωματική δεοντολογία. Επιστρατεύοντας δοκιμασμένα μέσα και καινοτόμες πρακτικές, η διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής κατάφερε να παρατείνει μέσα από πολλές αντιξοότητες τη ζωή του Βυζαντίου για άλλους δύο αιώνες και να αφήσει έντονα τα ίχνη της σε όλα τα μεγάλα κέντρα του τότε κόσμου.

Summary: In 1261 Byzantium emerges, for the last time, as an appreciable power on the international scene. Byzantine diplomacy enters the last phase of its history. After an ephemeral flash, and from the beginning of the fourteenth century, it is called to readjust itself to new conditions and carry the weight of survival of an empire, which from the point of view of military conditions, it had been impoverished and weakened. As under the gravity of the new circumstances diplomatic practices deviated distinctly from previous Byzantine tradition, diplomacy during the Palaeologean period is proven crucial and at the same time intricate. Mobilizing tested means and novel practices, the Palaeologean diplomacy succeeded, in the midst of many adversities, in extending the life of Byzantium for two more centuries and in leaving behind intense its traces in all major centers of the world at that time.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- A. Beihammer, M. G. Parani, Chr. D. Schabel, *Diplomatics in the Eastern Mediterranean 1000-1500*, Brill, Leiden 2008.
- B. Βλυσιδου, Στ.Λαμπάκης, Μ. Λεοντίνη, Τ. Λουγγής, *Σεμινάρια περί Βυζαντινής διπλωματίας*, Αθήνα 2006.
- M.-H. Blanchet, «La question de l'Union des Eglises (13e-15e siècles): historiographie et perspectives», *REB* 61(2003) 5-48.
- C. J. Hilsdale, *Byzantine art and diplomacy in an age of decline*, Cambridge 2014.
- P. Holt, *Early Mamluk Diplomacy (1260-1290). Treaties of Baybars and Qalāwūn with Christian Rulers*, Leiden - New York, Köln 1995.

- F. Kondyli, V. Andrianopoulou, E. Panou, M.B. Cunningham (εκδ.), *Sylvester Syropoulos on politics and culture in the fifteenth-century Mediterranean. Themes and problems in the Memoirs, section IV*, Ashgate Variorum 2014.
- E. Malamut, "De 1299 à 1451 au coeur des ambassades byzantines" στο: C. Maltezou and P. Schreiner (εκδ.), *Βυζάντιο, Βενετία και ο ελληνοφραγκικός κόσμος (13ος-15ος αι.)*, Βενετία 2002, σ. 79-124.
- S. Mergiali-Sahas, «Manuel Chrysoloras (ca. 1350-1415), an Ideal Model of a Scholar-Ambassador», *Byzantine Studies/ Etudes Byzantines*, n.s. 3 (1998) 1-12.
- S. Mergiali-Sahas, «A Byzantine ambassador to the West and his office during the fourteenth and fifteenth centuries: a profile», *Byzantinische Zeitschrift* 94 (2001) 588-604.
- S. Mergiali-Sahas, «An ultimate wealth for inauspicious times: Holy relics in rescue of Manuel II Palaeologus' reign», *Byzantion* 76 (2006) 264-275.
- Σ. Μεργιαλή-Σαχά, «Το άλλο πρόσωπο της αυτοκρατορικής διπλωματίας: ο Βυζαντινός αυτοκράτορας στο ρόλο του πρεσβευτή τον 14ο και 15ο αι.», *Βυζαντικά* 25 (2005-6) 237-259.
- Σ. Μεργιαλή-Σαχά, «Η διπλωματία την εποχή των Παλαιολόγων (1261-1453)» στο: Τ. Λουγγής – Ε. Kislinger (εκδ.), *Βυζάντιο. Ιστορία και πολιτισμός. Ερευνητικά πορίσματα*, τ. Β'. *Υλικές και ιδεολογικές δομές*, Ηρόδοτος, Αθήνα 2015, 233-246.
- N. Oikonomides, «Byzantine diplomacy, A. D. 1204-1453: means and ends», στο: J. Shepard – S. Franklin (εκδ.), *Byzantine diplomacy. Papers from the 24th Spring Symposium of Byzantine Studies (Cambridge, March 1990)*, Aldershot 1992, 73-87.
- Σ. Πατούρα-Σπανού (εκδ.), *Διπλωματία και πολιτική. Ιστορική Προσέγγιση*, Αθήνα 2005.
- L. Pieralli, *La corrispondenza diplomatica dell'imperatore bizantino con le potenze estere nel tredicesimo secolo (1204-1282). Studio storico-diplomatistico ed edizione critica*, Vatican City 2006.

ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο/ Winter semester

Θέμα: *Σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία (6ος-11ος αι.)*

Subject: *State-Church relations in the Byzantine Empire (sixth-eleventh centuries)*

Περίληψη: Ο προκαθήμενος της Εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης, ο πατριάρχης, ήταν επιφορτισμένος με την πνευματική σωτηρία του ποιμνίου του, όπως ακριβώς ο αυτοκράτορας μεριμνούσε για την υλική ευημερία των υπηκόων του. Η Αυτοκρατορία και η Ιεροσύνη έπρεπε να συνυπάρχουν αρμονικά για να εγγυώνται την ευτυχία του βυζαντινού λαού. Η ρήξη της ισορροπίας ανάμεσα στους δύο φορείς εξουσίας υπήρξε η αιτία σοβαρών κρίσεων που κλόνισαν τον βυζαντινό κόσμο. Μόνο η συνεργασία του κράτους με την Εκκλησία μπορούσε να διασφαλίσει ομαλή λειτουργία των θεσμών και κοινωνική σύμπνοια στις οποίες βασιζόταν η επιβίωση της Αυτοκρατορίας. Συγχρόνως υπήκοοι του αυτοκράτορα και ποιμνιο του πατριάρχη, πολιτικά Ρωμαίοι και θρησκευτικά χριστιανοί, αυτοί οι δύο όροι

συνιστούσαν τη βάση της ταυτότητας του βυζαντινού πολίτη. Στο σεμινάριο θα εξεταστούν με συγκεκριμένα παραδείγματα η σύμπινοια ή η διαφοροποίηση μεταξύ Πολιτείας και Εκκλησίας και οι επιπτώσεις που είχαν σε κάθε περίπτωση η συνεργασία ή η ρήξη μεταξύ των δύο ανώτατων φορέων της πολιτικής και πνευματικής ηγεσίας της Αυτοκρατορίας.

Summary: The patriarch, being the head of the Church of Constantinople, was tasked with the spiritual salvation of his flock, just as the emperor was responsible for the material welfare of his subjects. Imperial power and priesthood had to co-exist in harmony in order to guarantee the happiness of the Byzantine people. Whenever there was an imbalance between these two powers, it caused a grave crisis that would shake the world of Byzantium to its foundations. It was only the collaboration between Church and State that could secure the normal function of the institutions and the social peace on which the survival of the Empire relied. Emperor's subjects and the patriarch's faithful at the same time, politically Roman and religiously Christian, these two terms constituted the basis of the Byzantine citizen's identity. The seminar will use specific case-studies in order to examine the accord or discord that existed between Church and State, as well as the various consequences that followed after every instance of either co-operation or rift between the two supreme bodies of political and spiritual leadership in the Empire.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Πηγές/ Literary sources

- Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, έκδ. C. de Boor, Λιψία 1883 (ανατ. G. Olms, Hildesheim 1963).
- Μιχαήλ Ψελλός, *Χρονογραφία, Michaelis Pselli Chronographia*, έκδ. D. R. Reinsch, De Gruyter, Boston- Berlin 2014.
- Σκυλιτζής, *Χρονογραφία, Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum*, έκδ. I. Thurn (CFHB 5), Berlin - New York 1973.
- Συνέχεια του Θεοφάνη, Theophanes Continuatus Chronographia*, έκδ. I. Bekker, *Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (CSHB), Bonn 1838.
- Συνέχεια του Θεοφάνη, Theophanis Continuati, Libri I-IV*, έκδ. M. Featherstone et J. Signes Codoñer (CFHB 53), De Gruyter, Boston- Berlin 2015.

Βοηθήματα / Secondary sources

- H.-G. Beck, *Ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία*. Αθήνα 2004.
- L. Brubaker - J. Haldon (εκδ), *Byzantium in the iconoclast era (c. 680-850): a History*, Cambridge - New York 2011.
- J.-C. Cheynet (εκδ), *Ο βυζαντινός κόσμος, τ. Β': Η βυζαντινή αυτοκρατορία (641-1204)*., Αθήνα 2011.
- G. Dagron, *Empereur et prêtre. Étude sur le "césaropapisme" byzantin*. Paris 1996 (σε αγγλική μετάφραση, *Emperor and Priest*. Cambridge - New York 2003).

P. Magdalino (εκδ.), *New Constantines. The Rhythm of Imperial Renewal in Byzantium, 4th- 13th Centuries*. Aldershot 1994.

Κ. Δ. Σ. Παΐδας, *Η θεματική των βυζαντινών κατόπτρων ηγεμόνος της πρώιμης και μέσης περιόδου (398-1085). Συμβολή στην πολιτική θεωρία των βυζαντινών*, Αθήνα 2005.

Αικ. Χριστοφιλοπούλου, *Το πολίτευμα και οι θεσμοί της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, 324-1204. Κράτος, Διοίκηση, Οικονομία, Κοινωνία*. Αθήνα 2004.

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

Θέμα: Πόλεις και αστική ζωή στο Βυζάντιο 10ος-15ος αιώνας

Subject: *Cities and Urban life in Byzantium (10th-15th cent.)*

Περίληψη: Η μελέτη των πόλεων αποτελεί ένα σημαντικό αντικείμενο της σύγχρονης βυζαντινολογικής έρευνας, ιδίως λόγω των ανασκαφικών δεδομένων που συνεχώς πληθαίνουν. Στο σεμινάριο θα εξεταστεί η εξέλιξη των βυζαντινών πόλεων από τον 10ο έως τον 15ο αιώνα βασιζόμενη στις διαθέσιμες γραπτές και αρχαιολογικές πηγές. Στόχος είναι μέσα από την προσέγγιση των πόλεων και τα σχετικά ερωτήματα που τίθενται να ανιχνευθούν οι αλλαγές που συντελούνται σταδιακά στη βυζαντινή κοινωνία.

Ειδικότερα θα εξεταστούν αλληλένδετα μεταξύ τους τα ακόλουθα ζητήματα: 1. Η οργάνωση του αστικού χώρου, 2. Οικονομικές αστικές δραστηριότητες (εμπόριο, βιοτεχνία, χρήμα), 3. Κοινωνική διαστρωμάτωση στις πόλεις, 4. Διοίκηση και αυτοδιοίκηση των βυζαντινών πόλεων, 5. Εικόνες της πόλης στη λογοτεχνία και την τέχνη.

Summary: The study of the byzantine cities is a broad thematic area of the contemporary research. This course deals with the development of the cities from the 10th until the 15th century, based on the textual and the archaeological evidence. By examining the urban life the seminar aims to investigate the changes of the byzantine society during the period under consideration. The main topics are the following:

1. The organization of the urban space, 2. The urban economy (commerce, manufacturing and artisanal production, money), 3. The structure of the urban society, 4. The administration of the cities and the municipal institutions, 5. Images of the city in literature and art.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selected bibliography

J. Albani – E. Chalkia (εκδ.), *Heaven and Earth, Cities and Countryside in Byzantine Greece*, Athens 2013.

Ε. Χατζητρύφωνος – S. Curcić (εκδ.), *Η Αρχιτεκτονική ως εικόνα. Πρόσληψη και αναπαράσταση της Αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη*, Θεσσαλονίκη 2009.

- S. Curčić – E. Χατζητρύφωνος (εκδ.) *Κοσμική Μεσαιωνική Αρχιτεκτονική στα Βαλκάνια και η διατήρησή της (1300-1500)*, Θεσσαλονίκη 1999.
- T. Κιουσοπούλου (εκδ.) *Οι βυζαντινές πόλεις 8ος-15ος αιώνας. Προοπτικές της έρευνας και νέες ερμηνευτικές προσεγγίσεις*, Ρέθυμνο 2012.
- T. Κιουσοπούλου, *Οι «αόρατες» βυζαντινές πόλεις στον ελλαδικό χώρο (13ος-15ος αιώνας)*, Αθήνα 2013.
- K.-P. Matschke, «Η οικονομία των πόλεων κατά την υστεροβυζαντινή εποχή (13ος - 15ος αιώνας)», στο Α. Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 140-191.
- K.-P. Matschke, «Ανταλλαγές, εμπόριο, αγορές και χρήμα (13ος-15ος αιώνας)», στο Α. Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 561-612.
- K.-P. Matschke, *Villes de toute beauté, l'Ekphrasis des cités dans les littératures byzantine et byzantine-slaves*, Paris 2012.
- K.-P. Matschke, «Selbstverständnis, Außenansicht und Erscheinungsbilder mittelalterlicher Städte im Byzantinischen Reich», στο K.-Ul. Jäschke – Chr. Schrenk (εκδ.), *Was machte im Mittelalter zur Stadt? Selbstverständnis, Außensicht und Erscheinungsbilder mittelalterlicher Städte. Vorträge des gleichnamigen Symposiums vom 30. März bis 2. April 2006 in Heilbronn*, Stadtarchiv Heilbronn 2007, 179-181.
- X. Μπούρας, «Απόψεις των βυζαντινών πόλεων από τον 8ο στον 15ο αιώνα», στο Α. Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 193-230.
- É. Patlagean, *Un Moyen Age grec, Byzance IXe-XV siècle*, Paris 2007 (ελλην. έκδοση Évelyne Patlagean, *Ο ελληνικός μεσαιώνας, Βυζάντιο 9ος-15ος αιώνας*, μτφρ. Δ. Λαμπαδά, Αθήνα 2014).
- H. Saradi, «Towns and Cities», *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, στο E. Jeffreys, J. Haldon, R. Cormack (εκδ.), Oxford 2008, 317-327.
- H. G. Saradi, *The Byzantine City in the Sixth century. Literary Images and Historical Reality*, Athens 2006.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας – Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών – Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΔΡΑΝΔΑΚΗ σε συνεργασία με τη ΜΑΡΙΑ ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

Θέμα: Φύλο, ταυτότητα και κοινωνικοί ρόλοι στο Βυζάντιο

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

Department of History and Archaeology – University of Athens

in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research – National Hellenic Research Foundation

Subject: *Gender, identity and social roles in Byzantium*

Περίληψη: Στις βυζαντινές σπουδές ο προβληματισμός γύρω από το φύλο εκφράστηκε κατ' αρχάς μέσα από μελέτες γύρω από τη θέση και τον ρόλο της γυναίκας στον δημόσιο και τον ιδιωτικό βίο υπό τη μορφή ιστορικών βιογραφιών. Στη δεκαετία του 1980, οι μελετητές, απαλλαγμένοι από αγκυλώσεις του παρελθόντος αλλά και με κριτική, αρκετές φορές, στάση απέναντι σε φεμινιστικές θεωρήσεις, ενέτασαν τις υποθέσεις εργασίας τους στο πεδίο των σπουδών του κοινωνικού φύλου, προσδίδοντας νέα διάσταση στην ερμηνεία παγιωμένων και καιρίων θέσεων της επιστήμης τους, ενώ παράλληλα έθεταν νέους προβληματισμούς.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες το ερευνητικό πεδίο στις βυζαντινές σπουδές φύλου διευρύνθηκε, με την ενσωμάτωση εργαλείων από όμορες επιστήμες, όπως η κοινωνιολογία και η κοινωνική ανθρωπολογία. Το κέντρο βάρους μετατοπίστηκε από τη θέση και τον ρόλο της γυναίκας *per se*, στην έρευνα γύρω από τα έμφυλα κοινωνικοποιητικά πρότυπα, τον προβληματισμό για τους τρόπους προβολής της ταυτότητας των φύλων στο Βυζάντιο, ενώ αναζητήθηκε και η λειτουργία των έμφυλων ρόλων στην καθημερινή ζωή και την κοινωνική οργάνωση. Η διερεύνηση των τρόπων αποτύπωσης του φύλου στην ιστορία και τη χρονογραφία, τη λογοτεχνία, και τα νομικά κείμενα, καθώς και η ανίχνευση προβολής του στα αγιολογικά πρότυπα και την εικαστική γλώσσα των Βυζαντινών αναδεικνύουν πληρέστερα τις διαφοροποιήσεις και τις μετεξελίξεις που σημειώθηκαν στη βυζαντινή κοινωνία.

Αξιοποιώντας τα σύγχρονα μεθοδολογικά εργαλεία, και με σταθερό άξονα τα ιστορικά συμφραζόμενα της περιόδου, στο σεμινάριο θα εστιάσουμε τον προβληματισμό στην πρόσληψη και προβολή του φύλου στο Βυζάντιο, στις δυναμικές ανάμεσα στην έμφυλη ταυτότητα και την εξουσία, στα όρια αποδεκτών κοινωνικών ρόλων, από την οικογενειακή μονάδα έως τον δημόσιο χώρο, αλλά και στους τρόπους υποδοχής και αντίδρασης απέναντι σε υπερβάσεις κανονιστικών προτύπων. Μεταξύ άλλων, θα συζητηθούν οι εκφράσεις -κειμενικές και εικαστικές- της θηλυκότητας και της αρρενωπότητας (*femininity, masculinity*), οι αντιλήψεις για το σώμα και την υγεία, ο ρευστός προσδιορισμός της έμφυλης ταυτότητας των ευνούχων.

Summary: In Byzantine studies, gender considerations originally took the form of historical biographies that focused on the status and role of women in the public and private sphere. Since the 1980s, Byzantinists, free of restrictions of the past, and sometimes exerting criticism towards feminist approaches, refocused their research expressing their working hypotheses within the field of social gender.

In recent decades, Byzantine gender studies has been broadened by incorporating tools from different fields such as sociology and social anthropology. The center of gravity has shifted from the position and role of women per se, to gender research, and gendered socialization patterns, reflection on the various ways of promoting gender identity in Byzantium, and the significance of gender roles in everyday life and social organization.

The exploration of the ways in which gender is perceived in historical sources, literature, and legal texts, as well as the investigation of its reflection in hagiographical patterns and Byzantine visual language, reveals the variations and developments that have taken place in Byzantine society.

Using current methodological tools, and with a constant focus on the historical context of the period, the seminar will focus on the perception and expression of gender in Byzantium, on the dynamics between gender identity and power, on the limitations of accepted social roles, from the family unit to public space, but also to ways of responding to and overcoming regulatory standards. Among others the seminar will investigate expressions - textual and visual - of femininity and masculinity, prevailing notions and ideas on the human body and health, the fluidity in the gendered identity of eunuchs.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- A. Arjava, A., *Women and Law in Late Antiquity*, Oxford, 1998.
- B. Baron - H. Kotthoff (εκδ.), *Gender in Interaction: Perspectives on Femininity and Masculinity in Ethnography and Discourse*, Amsterdam and Philadelphia 2001 (Pragmatics & Beyond New Series 93).
- J. Beaucamp, *Le statut de la femme à Byzance (4e-7e siècle), I: Le droit impérial*, [Travaux et Mémoires du Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance. Collège de France. Monographies, 5], Paris 1990.
- J. Beaucamp, *Le statut de la femme à Byzance (4e-7e siècle), II: Les pratiques sociales*, [Travaux et Mémoires du Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance. Collège de France. Monographies, 6], Paris 1992.
- V. Burrus, *Begotten, Not Made: Conceiving Manhood in Late Antiquity*, Stanford 2000.
- J. Butler, *Bodies that Matter, on the discursive limits of sex*, Abingdon 1993.
- P. H Callum - K. J. Lewis, *Holiness and Masculinity in the Middle Ages*, Cardiff 2004.
- G. Clark, *Women in Late Antiquity: Pagan and Christian lifestyles*, Oxford 1993.
- G. Cloke, *This Female Man of God: Women and Spiritual Power in the Patristic Age, AD 350-450*, London 1995.
- K. Cooper, *The Virgin and the Bride: Idealized Womanhood in Late Antiquity*, Cambridge, MA, 1996.
- L. Garland, *Byzantine Women: Varieties of Experience 800-1200*, Aldershot, Ashgate 2006.
- C. Galatariotou, «Byzantine women's monastic communities: the evidence of the Τριπικιά», *JÖB* 38 (1988) 263-290.

- E.J.S. Gerstel – A.-M. Talbot, «Nuns in the Byzantine countryside», *ΔΧΑΕ* 27 (2006) 481-490.
- M. Grünbart, M. Mullett, L. Theis (εκδ.), *Female Founders in Byzantium and Beyond. An International Colloquium, September 23-25, 2008, University of Vienna: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte*, 2012.
- M. Hatzaki, *Beauty and the Male Body in Byzantium. Perceptions and Representations in Art and Text*, London 2009.
- J. Herrin, *Unrivalled Influence: Women and Empire in Byzantium*, Princeton 2013.
- L. James (εκδ.), *Women, Men and Eunuchs. Gender in Byzantium*, London – New York 1997.
- J. Herrin, *Γυναίκες στην πορφύρα*, Αθήνα 2002.
- B. Hill., *Imperial Women in Byzantium 1025-1204. Power, Patronage and Ideology*, New York 1999.
- I. Kalavrezou (εκδ.), *Byzantine Women and their World*, New Haven 2003.
- A. Laiou, *Gender, Society and Economic Life in Byzantium*, Aldershot, Variorum 1992.
- A. Laiou, *Women, Family, and Society in Byzantium*, [R. Dorin – C. Morrisson (εκδ.)], Ashgate Variorum 2011.
- A. McClanan, *Representations of Early Byzantine Empresses. Image and Empire*, New York 2002.
- E. Μαργάρου, *Τίτλοι και επαγγελματικά ονόματα γυναικών στο Βυζάντιο: συμβολή στη μελέτη για τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία*, Θεσσαλονίκη 2000.
- Ch. Messis, *Les eunuques à Byzance, entre réalité et imaginaire* (Dossiers Byzantins 14), Paris 2014
- B. Neil – L. Garland, (εκδ.), *Questions of Gender in Byzantine Society*, Farnham 2013.
- K. Νικολάου, *Η γυναίκα στη μέση βυζαντινή εποχή: κοινωνικά πρότυπα και καθημερινός βίος στα αγιολογικά κείμενα*, Αθήνα 2005.
- M. Παναγιωτίδη-Κεϊσιόγλου (εκδ.), *Η γυναίκα στο Βυζάντιο. Λατρεία και τέχνη*, Αθήνα 2012.
- J. Perreault (εκδ.), *Les femmes et le monachisme byzantin. Actes du Symposium d'Athènes*, Αθήνα 1988.
- K. M. Ringrose, *The perfect servant: Eunuchs and the social construction of Gender in Byzantium*, Chicago 2004.
- M. E. Stewart, «The Soldier's Life: Early Byzantine Masculinity and the Manliness of War», *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 26 (2016) 11-44.
- A.-M. Talbot, *Women and Religious Life in Byzantium*, Aldershot 2001.
- S. Tougher, *The Eunuch in Byzantine History and Society*, Abingdon – New York 2008
- C. Walker Bynum, *Holy Feast and Holy Fast, The Religious Significance of Food to Medieval Women*, Berkeley, Los Angeles, London 1987.

Διαδικτυακές Βιβλιογραφίες

Gender in Byzantium

https://www.doaks.org/research/byzantine/resources/bibliography-on-gender-in-byzantium#c1=&b_start=0

Women in Late Antiquity

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9781444355024.app1>

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
1939	<p>Η Μονή Σινά από τον 4ο έως τον 16ο αιώνα μέσα από κείμενα, αντικείμενα και μνημεία <i>A. Δρανδάκη</i></p> <p>The Sinai Monastery from the 4th to the 16th century through texts, art and architecture <i>A. Drandaki</i></p>
1941	<p>Η απεικόνιση της ανθρώπινης μορφής στη βυζαντινή μαρμαρογλυπτική <i>Γ. Πάλλης</i></p> <p>Representations of human figures in Byzantine marble sculpture <i>G. Pallis</i></p>

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
1940	<p>Κωνσταντινούπολη, 4ος-7ος αι.: μετασχηματισμοί στη μνημειακή τοπογραφία μιας πρωτεύουσας πόλης <i>Π. Πετρίδης</i></p> <p>Constantinople, 4th-7th c.: transformations in the monumental topography of a capital city <i>P. Petridis</i></p>
1942	<p>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» ΕΚΠΑ, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, σε συνεργασία με το ΕΙΕ/Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών</p> <p>Φύλο, ταυτότητα και κοινωνικοί ρόλοι στο Βυζάντιο <i>Κ. Νικολάου και Α. Δρανδάκη, σε συνεργασία με τη Μ. Λεοντσίνη</i></p> <p>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides» University of Athens, Department of History & Archaeology, in collaboration with the Institute for Historical Research/Section for Byzantine Research/National Hellenic Research Foundation</p> <p>Gender, identity and social roles in Byzantium <i>K. Nikolaou and A. Drandaki, in collaboration with M. Leontsini</i></p>

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΔΡΑΝΔΑΚΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: *Η Μονή Σινά από τον 4ο έως τον 16ο αιώνα μέσα από κείμενα, αντικείμενα και μνημεία***Subject:** *The Sinai Monastery from the 4th to the 16th century through texts, art and architecture*

Περίληψη: Η Μονή Σινά αποτελεί μοναδικό παράδειγμα μοναστικού προσκυνηματικού χώρου (*locus sanctus*) που βρίσκεται σε συνεχή, αδιάσπαστη λειτουργία από τον 4ο αιώνα έως σήμερα. Η διαχρονική λειτουργία της μονής και η ευλάβεια με την οποία περιβλήθηκε ως χώρος θεοφάνειας, ιερός και για τις τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες, συγκέντρωσε αυτοκρατορικές και βασιλικές χορηγίες, εξασφάλισε προνόμια και ευνοϊκή μεταχείριση από ομόθρησκους και αλλόθρησκους ηγεμόνες και μετέτρεψε τη μονή σε μία πραγματική κιβωτό αφιερωμάτων και λατρευτικών έργων που αντιπροσωπεύουν όλες τις χρονικές περιόδους και τις γεωγραφικές περιοχές του χριστιανικού κόσμου.

Δημιούργημα αυτοκρατορικής χορηγίας, η τειχισμένη μονή με την βασιλική και το μεγαλοπρεπές Ιουστινιάνειο ψηφιδωτό, ακολουθώντας τις μεταβαλλόμενες λειτουργικές ανάγκες της μοναστικής κοινότητας εξελίχθηκε σε ένα σύνθετο αρχιτεκτονικό σύνολο, πάντοτε προσανατολισμένο στην οργάνωση της κίνησης των προσκυνητών. Η μαρτυρία της μνημειακής τέχνης και του πλήθους των κινητών μνημείων (εικόνες, χειρόγραφα, έργα μεταλλοτεχνίας, ξυλογλυπτικής, κεραμική κ.ά.) συμπληρώνεται από μία εξίσου εντυπωσιακή ποικιλία γραπτών πηγών γύρω από τη μονή, από επιγραφές και παπικές βούλες, έως τα ημερολόγια και τις αφηγήσεις των προσκυνητών.

Στο σεμινάριο θα εξετασθούν συνδυαστικά υλικά κατάλοιπα και γραπτές πηγές γύρω από τη Μονή Σινά, με άξονα σύγχρονα ερωτήματα της έρευνας όπως η οργάνωση και λειτουργία υπερτοπικών προσκυνηματικών χώρων, ο διάλογος Βυζαντίου, Δύσης και Ισλάμ στην ανατολική Μεσόγειο, τα προβλήματα της λεγόμενης «σταυροφορικής» τέχνης.

Summary: The Sinai Monastery is a unique monastic pilgrimage site (*locus sanctus*) with a continuous, unbroken life since the 4th century. The uninterrupted operation of the monastery through the centuries and the reverence it has inspired as a holy site of Theophany, considered sacred by all three monotheistic religions –Judaism, Christianity and Islam–, garnered imperial and royal protection and sponsorship, secured privileges and favorable treatment by rulers of different religious identity, and turned the monastery into a veritable ark of devotional artworks that represent all periods and geographical span of Christianity.

Founded under Justinian's imperial patronage, the secluded Sinai monastery has evolved, according to the ever changing needs of the monastic community, into a complex architectural ensemble, always oriented towards the organization of

pilgrims' movements within the holy site. The testimony of the monumental art and the vast number of movable artefacts (icons, manuscripts, metalwork, woodcarving, ceramics, etc.) is complemented by an equally impressive variety of written sources on the monastery, including historical texts, inscriptions and papal bullae, travel diaries and descriptive narratives by the multinational pilgrims.

In the seminar we will co-examine material remains and written sources on Sinai, focusing our research on the spatial and conceptual organization of major pilgrimage sites, the dialogue between Byzantium, Latin West and Islam in the eastern Mediterranean, new approaches to the so-called "crusader" arts.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- H. Buchtal, *Miniature Painting in the Latin Kingdom of Jerusalem*, Oxford 1957.
- A. Coleman and John Elsner, «The Pilgrim's Progress: Art, Architecture and Ritual Movement at Sinai», *World Archaeology* 26.1, *Archaeology of Pilgrimage*, (1994) 73-89.
- A. Δρανδάκη (επιμ.), *Προσκώνημα στο Σινά. Θησαυροί από την Ιερά Μονή της Αγίας Αικατερίνης*, κατ. έκθ., Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2004.
- A. Drandaki, «Through Pilgrims' Eyes: Mt Sinai in Pilgrim Narratives of the Thirteenth and Fourteenth Centuries» *ΔΧΑΕ* 27 (2006) 491-504.
- John Elsner, «The viewer and the vision: The case of the Sinai Apse», *Art History* 17.1 (March 1994) 81-102.
- J. Folda, *Crusader Art in the Holy Land, From the Third Crusade to the Fall of Acre*, Cambridge 2005.
- J. Folda, *Crusader manuscript illumination at Saint-Jean d'Acre, 1275-1291*, Princeton 1976.
- K. Μανάφης (επιμ.), *Σινά, Οι Θησαυροί της Ι. Μονής Αγίας Αικατερίνης*, Αθήνα 1990.
- R. Nelson, *Holy Image, Hallowed Ground: Icons from Sinai*, exh. cat. J.P. Getty Museum, Oxford 2007.
- N. Sevcenko, «The Monastery of Mount Sinai and the Cult of Saint Catherine» in H. Evans (εκδ.), *Byzantium: Faith and Power (1261-1557). Perspectives on Late Byzantine Art and Culture*, New York 2006.
https://www.academia.edu/2137444/The_Monastery_of_Mount_Sinai_and_the_Cult_of_Saint_Catherine
- N. Sevcenko, «The liturgical typikon of Symeon of Sinai» στο *Metaphrastes, or, Gained in translation: essays and translations in honour of Robert H. Jordan* M. Mullett (επιμ.), Belfast 2004, 274-86.
https://www.academia.edu/32734259/The_liturgical_typikon_of_Symeon_of_Sinai
- R. Nelson and S. Gerstel (επιμ.), *Approaching the Holy Mountain. Art and Liturgy at St Catherine's Monastery in the Sinai*, Turnhout 2010.
- K. Weitzmann, *Illustrated manuscripts at St Catherine's Monastery on Mount Sinai*, Princeton 1973.

- K. Weitzmann, G.H. Forsyth, I. Sevchenko, F. Andereg, *The Monastery of Saint Catherine at Mount Sinai: the church and fortress of Justinian*, Ann Arbor 1973
- K. Weitzmann, *The Monastery of Saint Catherine at Mount Sinai, The Icons. I. From the Sixth to the Tenth Century*, Princeton 1976.
- K. Weitzmann, *Studies in the arts at Sinai*, Princeton 1982.

Διαδικτυακές πηγές

- <https://www.loc.gov/collections/manuscripts-in-st-catherines-monastery-mount-sinai/?sp=1>
- <http://sinaipalimpsests.org/st-catherine%E2%80%99s-monastery-its-library-and-its-palimpsests>
- <http://vrc.princeton.edu/sinai/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=NicalTC4bLI>

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: *Η απεικόνιση της ανθρώπινης μορφής στη βυζαντινή μαρμαρογλυπτική*

Subject: *Representations of human figures in Byzantine marble sculpture*

Περίληψη: Κατά τη βυζαντινή περίοδο η μαρμαρογλυπτική υπήρξε μια τέχνη κατεξοχήν διακοσμητική, ταγμένη στην υπηρεσία της αρχιτεκτονικής. Εντούτοις, η ανθρώπινη μορφή δεν έπαψε ποτέ να απεικονίζεται σε ανάγλυφα που προορίζονταν για εκκλησιαστικό ή κοσμικό περιβάλλον. Οι περισσότερες παραστάσεις είχαν ως θέμα ιερά πρόσωπα και επεισόδια και συγκαταλέγονται επί το πλείστον στην ομάδα των ανάγλυφων εικόνων που παράγονταν σε μεγάλα καλλιτεχνικά κέντρα. Μία άλλη ενότητα αποτελούν οι απεικονίσεις ηγεμόνων, πραγματικών ή μυθιστορηματικών, που υπηρετούσαν πολιτικούς σκοπούς. Σπάνιες είναι οι παραστάσεις με θέματα από την κοσμική ζωή ή δημοφιλείς μύθους, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και μιξογενή όντα με ανθρωπόμορφα στοιχεία. Στόχος του σεμιναρίου είναι να αξιολογήσει το υλικό αυτό, εξετάζοντας τις τεχνοτροπικές τάσεις, τις επιρροές από άλλα καλλιτεχνικά πεδία, τον ρόλο των γλυπτών απεικονίσεων και τις γενικότερες αντιλήψεις γύρω από την ανθρώπινη μορφή και την απόδοσή της.

Summary: Byzantine sculpture in marble was mainly a decorative art which served the needs of architecture. However, human figures did not cease to be represented on this medium, either in ecclesiastical or in secular environment. Most of these representations are depictions of holy figures, especially large-scale relief icons created in the most prominent artistic centers of the era. There is also a group of representations of rulers, real or fictional ones, with obvious purposes of political propaganda. Depictions of figures from secular life or popular tales appear more rarely, as well as several creatures with human parts or characteristics.

The seminar will focus on this material studying the stylistic trends, the influences of other artistic fields, the role of sculpture representations and, in general, the perception of human figure in the art of this era.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Ch. Davis *Byzantine Relief Icons in Venice and along the Adriatic Coast: Orants and other images of the Mother of God*, München 2006.
- A. Effenberger, «Die Reliefikonen der Theotokos und des Erzengels Michael im Museum für Byzantinische Kunst, Berlin», *Jahresbuch der Berliner Museen* 48 (2006), 9-45.
- N. Firatlı, *La sculpture byzantine figurée au Musée Archéologique d'Istanbul. Catalogue revu et présenté par C. Metzger, A. Pralong et J.-P. Sodini*, Paris 1990.
- A. Grabar, *Sculptures byzantines du Moyen Âge II (XIe – XIVe siècle)*, Paris 1976.
- Κ. Λοβέρδου-Τσιγαρίδα, «Η Θεοτόκος στη γλυπτική», στο Μ. Βασιλάκη (επιμ.), *Μήτηρ Θεού. Απεικονίσεις της Παναγίας στη βυζαντινή τέχνη*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα, 237-249, εικ. 184-194.
- P. Lange, *Die byzantinische Reliefikone*, Recklinghausen 1964.
- St. Pélékanides, «Un bas-relief byzantin de Digénis Akritas», *CA* 8 (1956) 215-227.
- Α. Τσιλιπάκου, «Βυζαντινές μαρμάρινες εικόνες από τη Θεσσαλονίκη», *Βυζαντινά* 19 (1998) 289-381.
- G. Vikan, *Catalogue of the Sculpture in the Dumbarton Oaks Collection from the Ptolemaic Period to Renaissance*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C, 1995.
- W. Wolters (εκδ.), *Die Skulpturen von San Marco in Venedig. Die figürlichen skulpturen der Außenfassaden bis zum 14. Jahrhundert*, Deutsches Studienzentrum in Venedig Studien III, Berlin 1979.

ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Εαρινό εξάμηνο / Spring Semester

Θέμα: Κωνσταντινούπολη, 4ος-7ος αι.: μετασχηματισμοί στη μνημειακή τοπογραφία μιας πρωτεύουσας πόλης.

Subject: Constantinople, 4th – 7th c.: transformations in the monumental topography of a capital city.

Περίληψη: Από την ίδρυσή της ως νέας πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας τον 4ο αι. και ως τον 7ο αι., η Κωνσταντινούπολη δεν έπαψε να αναπτύσσεται και να επεκτείνεται τόσο σε επίπεδο γεωλογικής διαμόρφωσης όσο και πολεοδομικής συγκρότησης. Το μνημειακό της κέντρο αλλά και η περιφέρεια της πόλης, ακολουθώντας τις επιταγές της κάθε εποχής αλλά και την διάθεση αυτοπροβολής των αυτοκρατόρων, μετασχηματίζονται προοδευτικά από μία πόλη πρότυπο της ύστερης αρχαιότητας σε

αυτό που θα αποτελέσει το μεσαιωνικό πρόσωπό της. Στο σεμινάριο θα μελετηθούν οι μηχανισμοί αυτής της πολεοδομικής εξέλιξης και ο ρόλος των διαφόρων φορέων. Επίσης, θα γίνει αναφορά στα μνημεία και στην τέχνη που διαμορφώνεται στην πρωτεύουσα και διαχέεται στην περιφέρεια.

Summary: Since its foundation as the new capital of the Empire in the 4th c. and until the 7th century, Constantinople did not cease to grow and expand in terms of both geological formation and urban planning. Its monumental center, as well as the city's periphery, following the imperatives of each era and the self-promotion of the emperors, are gradually transformed from a late antique model city into what will be its medieval face. The seminar will explore the mechanisms of this urban development and the role of the various actors. Furthermore, reference will be made to its monuments and to the art that becomes apparent in the capital and spreads out in the periphery.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- A. Berger., «Streets and public spaces in Constantinople», *Dumbarton Oaks Papers*, 54 (2000), 161-172.
- A. Berger, *Κωνσταντινούπολη. Ιστορία, Τοπογραφία, Θρησκεία* (μτφρ. Χρ. Τσατσούλης), Αθήνα 2013.
- Δ. Χατζηλαζάρου, *Η Βασιλείος στοά και η σύνθεση του μνημειακού κέντρου της Κωνσταντινούπολης. Τοπογραφία, λειτουργίες, Συμβολισμοί* (Διδακτ. Διατρ.), Αθήνα 2016.
- J. Crow, J. Bardill, R. Bayliss, *The water supply of Byzantine Constantinople*, London 2008.
- G. Dagron, *Naissance d'une capitale: Constantinople et ses institutions de 330 à 451*, Paris 1974.
- F. Daim (εκδ.), *Die byzantinischen Häfen Konstantinopels*, Mainz 2016.
- Gün Işığında. *Istanbul'un 8000 yılı. Marmaray, Metro ve Sultanahmet kazıları*, Istanbul 2007.
- P. Magdalino, *Constantinople médiévale. Etudes sur l'évolution des structures urbaines*, Paris 1996.
- C. Mango, *Le développement urbain de Constantinople: IVe-VIIe siècles*, Paris 1990.
- W.Müller-Wiener, *Bildlexikon zur Topographie Istanbuls: Byzantion-Konstantinoupolis-Istanbul bis zum Beginn des 17. Jahrhunderts*, Tübingen 1977.
- B. Pitarakis (εκδ.), *Hippodrom. A Stage for Istanbul's History*, Pera Museum Publication 39, 2010.
- J.-P.Sodini, «Images sculptées et propagande impériale du IVe au VIe siècle: recherches récentes sur les colonnes honorifiques et les reliefs politiques à Byzance», στο A. Guillou - J. Durand (επιμ. έκδ.), *Byzance et les images*, Paris 1994, 41-94.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας - Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΔΡΑΝΔΑΚΗ σε συνεργασία με τη ΜΑΡΙΑ ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ

Εαρινό εξάμηνο/ Spring semester

Θέμα: *Φύλο, ταυτότητα και κοινωνικοί ρόλοι στο Βυζάντιο*

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

Department of History and Archaeology - University of Athens

in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research - National Hellenic Research Foundation

Subject: *Gender, identity and social roles in Byzantium*

Περίληψη: Στις βυζαντινές σπουδές ο προβληματισμός γύρω από το φύλο εκφράστηκε κατ' αρχάς μέσα από μελέτες γύρω από τη θέση και τον ρόλο της γυναίκας στον δημόσιο και τον ιδιωτικό βίο υπό τη μορφή ιστορικών βιογραφιών. Στη δεκαετία του 1980, οι μελετητές, απαλλαγμένοι από αγκυλώσεις του παρελθόντος αλλά και με κριτική, αρκετές φορές, στάση απέναντι σε φεμινιστικές θεωρήσεις, ενέτασαν τις υποθέσεις εργασίας τους στο πεδίο των σπουδών του κοινωνικού φύλου, προσδίδοντας νέα διάσταση στην ερμηνεία παγιωμένων και καιρίων θέσεων της επιστήμης τους, ενώ παράλληλα έθεταν νέους προβληματισμούς.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες το ερευνητικό πεδίο στις βυζαντινές σπουδές φύλου διευρύνθηκε, με την ενσωμάτωση εργαλείων από όμορες επιστήμες, όπως η κοινωνιολογία και η κοινωνική ανθρωπολογία. Το κέντρο βάρους μετατοπίστηκε από τη θέση και τον ρόλο της γυναίκας *per se*, στην έρευνα γύρω από τα έμφυλα κοινωνικοποιητικά πρότυπα, τον προβληματισμό για τους τρόπους προβολής της ταυτότητας των φύλων στο Βυζάντιο, ενώ αναζητήθηκε και η λειτουργία των έμφυλων ρόλων στην καθημερινή ζωή και την κοινωνική οργάνωση. Η διερεύνηση των τρόπων αποτύπωσης του φύλου στην ιστορία και τη χρονογραφία, τη λογοτεχνία, και τα νομικά κείμενα, καθώς και η ανίχνευση προβολής του στα αγιολογικά πρότυπα και την εικαστική γλώσσα των Βυζαντινών αναδεικνύουν πληρέστερα τις διαφοροποιήσεις και τις μετεξελίξεις που σημειώθηκαν στη βυζαντινή κοινωνία.

Αξιοποιώντας τα σύγχρονα μεθοδολογικά εργαλεία, και με σταθερό άξονα τα ιστορικά συμφραζόμενα της περιόδου, στο σεμινάριο θα εστιάσουμε τον προβληματισμό στην πρόσληψη και προβολή του φύλου στο Βυζάντιο, στις δυναμικές ανάμεσα στην έμφυλη ταυτότητα και την εξουσία, στα όρια αποδεκτών κοινωνικών ρόλων, από την οικογενειακή μονάδα έως τον δημόσιο χώρο, αλλά και στους τρόπους υποδοχής και αντίδρασης απέναντι σε υπερβάσεις κανονιστικών

προτόπων. Μεταξύ άλλων, θα συζητηθούν οι εκφράσεις -κειμενικές και εικαστικές- της θηλυκότητας και της αρρενωπότητας (femininity, masculinity), οι αντιλήψεις για το σώμα και την υγεία, ο ρευστός προσδιορισμός της έμφυλης ταυτότητας των ευνούχων.

Summary: In Byzantine studies, gender considerations originally took the form of historical biographies that focused on the status and role of women in the public and private sphere. Since the 1980s, Byzantinists, free of restrictions of the past, and sometimes exerting criticism towards feminist approaches, refocused their research expressing their working hypotheses within the field of social gender.

In recent decades, Byzantine gender studies has been broadened by incorporating tools from different fields such as sociology and social anthropology. The center of gravity has shifted from the position and role of women per se, to gender research, and gendered socialization patterns, reflection on the various ways of promoting gender identity in Byzantium, and the significance of gender roles in everyday life and social organization.

The exploration of the ways in which gender is perceived in historical sources, literature, and legal texts, as well as the investigation of its reflection in hagiographical patterns and Byzantine visual language, reveals the variations and developments that have taken place in Byzantine society.

Using current methodological tools, and with a constant focus on the historical context of the period, the seminar will focus on the perception and expression of gender in Byzantium, on the dynamics between gender identity and power, on the limitations of accepted social roles, from the family unit to public space, but also to ways of responding to and overcoming regulatory standards. Among others the seminar will investigate expressions - textual and visual - of femininity and masculinity, prevailing notions and ideas on the human body and health, the fluidity in the gendered identity of eunuchs.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- A. Arjava, A., *Women and Law in Late Antiquity*, Oxford, 1998.
- B. Baron - H. Kotthoff (εκδ.), *Gender in Interaction: Perspectives on Femininity and Masculinity in Ethnography and Discourse*, Amsterdam and Philadelphia 2001 (Pragmatics & Beyond New Series 93).
- J. Beaucamp, *Le statut de la femme à Byzance (4e-7e siècle), I: Le droit impérial*, [Travaux et Mémoires du Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance. Collège de France. Monographies, 5], Paris 1990.
- J. Beaucamp, *Le statut de la femme à Byzance (4e-7e siècle), II: Les pratiques sociales*, [Travaux et Mémoires du Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance. Collège de France. Monographies, 6], Paris 1992.

- V. Burrus, *Begotten, Not Made: Conceiving Manhood in Late Antiquity*, Stanford 2000.
- J. Butler, *Bodies that Matter, on the discursive limits of sex*, Abingdon 1993.
- P. H. Callum - K. J. Lewis, *Holiness and Masculinity in the Middle Ages*, Cardiff 2004.
- G. Clark, *Women in Late Antiquity: Pagan and Christian lifestyles*, Oxford 1993.
- G. Cloke, *This Female Man of God: Women and Spiritual Power in the Patristic Age, AD 350-450*, London 1995.
- K. Cooper, *The Virgin and the Bride: Idealized Womanhood in Late Antiquity*, Cambridge, MA, 1996.
- L. Garland, *Byzantine Women: Varieties of Experience 800-1200*, Aldershot, Ashgate 2006.
- C. Galatariotou, «Byzantine women's monastic communities: the evidence of the Τυπικά», *JÖB* 38 (1988) 263-290.
- E.J.S. Gerstel - A.-M. Talbot, «Nuns in the Byzantine countryside», *ΔΧΑΕ* 27 (2006) 481-490.
- M. Grünbart, M. Mullett, L. Theis (εκδ.), *Female Founders in Byzantium and Beyond. An International Colloquium, September 23-25, 2008, University of Vienna: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte*, 2012.
- M. Hatzaki, *Beauty and the Male Body in Byzantium. Perceptions and Representations in Art and Text*, London 2009.
- J. Herrin, *Unrivalled Influence: Women and Empire in Byzantium*, Princeton 2013.
- L. James (εκδ.), *Women, Men and Eunuchs. Gender in Byzantium*, London - New York 1997.
- J. Herrin, *Γυναίκες στην πορφύρα*, Αθήνα 2002.
- B. Hill., *Imperial Women in Byzantium 1025-1204. Power, Patronage and Ideology*, New York 1999.
- I. Kalavrezou (εκδ.), *Byzantine Women and their World*, New Haven 2003.
- A. Laiou, *Gender, Society and Economic Life in Byzantium*, Aldershot, Variorum 1992.
- A. Laiou, *Women, Family, and Society in Byzantium*, [R. Dorin - C. Morrisson (εκδ.)], Ashgate Variorum 2011.
- A. McClanan, *Representations of Early Byzantine Empresses. Image and Empire*, New York 2002.
- E. Μαργάρου, *Τίτλοι και επαγγελματικά ονόματα γυναικών στο Βυζάντιο: συμβολή στη μελέτη για τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία*, Θεσσαλονίκη 2000.
- Ch. Messis, *Les eunuques à Byzance, entre réalité et imaginaire* (Dossiers Byzantins 14), Paris 2014
- B. Neil - L. Garland, (εκδ.), *Questions of Gender in Byzantine Society*, Farnham 2013.
- Κ. Νικολάου, *Η γυναίκα στη μέση βυζαντινή εποχή: κοινωνικά πρότυπα και καθημερινός βίος στα αγιολογικά κείμενα*, Αθήνα 2005.
- Μ. Παναγιωτίδη-Κεσισογλου (εκδ.), *Η γυναίκα στο Βυζάντιο. Λατρεία και τέχνη*, Αθήνα 2012.
- J. Perreault (εκδ.), *Les femmes et le monachisme byzantin. Actes du Symposium d'Athènes*, Αθήνα 1988.
- K. M. Ringrose, *The perfect servant: Eunuchs and the social construction of Gender in Byzantium*, Chicago 2004.

- M. E. Stewart, «The Soldier's Life: Early Byzantine Masculinity and the Manliness of War», *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 26 (2016) 11-44.
- A.-M. Talbot, *Women and Religious Life in Byzantium*, Aldershot 2001.
- S. Tougher, *The Eunuch in Byzantine History and Society*, Abingdon - New York 2008
- C. Walker Bynum, *Holy Feast and Holy Fast, The Religious Significance of Food to Medieval Women*, Berkeley, Los Angeles, London 1987.

Διαδικτυακές Βιβλιογραφίες

Gender in Byzantium

https://www.doaks.org/research/byzantine/resources/bibliography-on-gender-in-byzantium#c1=&b_start=0

Women in Late Antiquity

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9781444355024.app1>

**ΥΠΟΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ JANET ZAKOS
ΓΙΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥΣ/ΕΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ Α' ΚΑΙ Β' ΚΥΚΛΟΥ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ή ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**

Με έδρα την Γενεύη, ιδρύθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2005 το **Κοινωφελές Ίδρυμα Janet Zakos** για τη μελέτη του Βυζαντίου με κεφάλαια που προήλθαν από την ρευστοποίηση της κληρονομιάς της Ελβετίδας υπηκόου Janet Zakos Bentley σύμφωνα με την τελευταία της επιθυμία. Εκτελεστής της διαθήκης της σύμφωνα με το Ελβετικό Δίκαιο ήταν ο Mauricio Caruano Maissa, ιδρυτικό Μέλος του Ίδρυματος και Πρόεδρος του Διοικητικού του Συμβουλίου, το οποίο συγκαταριθμεί άλλα δύο μέλη: τον δικηγόρο Benoit Dayer στη Γενεύη ως Γραμματέα και την κυρία Χριστίνα Ερωτοκρίτου. Το Ίδρυμα εποπτεύεται τόσο από τις αρχές του Καντονιού της Γενεύης, όσο και από τις Ομοσπονδιακές Ελβετικές Αρχές της Βασιλείας, οι οποίες του έχουν χορηγήσει λόγω της κοινωφελούς δραστηριότητάς του φορολογική απαλλαγή.

Σκοπός του Ίδρυματος είναι η χορήγηση υποτροφιών σε φοιτητές **Βυζαντινών Σπουδών** και/ή αγορά και εν συνεχεία δωρεά μικροαντικειμένων Βυζαντινής περιόδου σε Μουσεία που διατηρούν πτέρυγες με μόνιμες Βυζαντινές εκθέσεις.

Η **Janet Zakos** υπήρξε σύζυγος του George Zakos, ο οποίος ήταν αρχαιοπώλης, λάτρης της ιστορίας του Βυζαντίου και συλλέκτης. Το ζεύγος Zakos διέμενε αρχικά στην Κωνσταντινούπολη, ενώ στη συνέχεια μετοίκησε στη Βασιλεία της Ελβετίας. Μετά το θάνατο του George Zakos η Janet Zakos μοίραζε το χρόνο της μεταξύ Ελβετίας και Ελλάδας με έδρα το διαμέρισμά της στο Παλαιό Ψυχικό. Πριν από το θάνατό της δώρισε τη συλλογή 450 περίπου σφραγίδων του συζύγου της στο Μουσείο της Γενεύης, το οποίο προέβη στην άμεση κατασκευή ειδικής αίθουσας για να στεγάσει τη συλλογή αυτή. Ο George Zakos είχε εκδώσει το δίτομο έργο **BYZANTINE LEAD SEALS** το 1985, το οποίο με την άδεια του Ίδρυματος ψηφιοποιήθηκε και είναι πλέον στη διάθεση παντός ενδιαφερομένου στο Internet.

Το Ίδρυμα Janet Zakos προσφέρει υποτροφία για το έτος **2019**, συνολικού ποσού 5.000 ευρώ. Δυνατότητα λήψης της υποτροφίας έχουν μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/ήτριες Α' και Β' Κύκλου στη Βυζαντινή Ιστορία ή τη Βυζαντινή Αρχαιολογία του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η εκταμίευση του παραπάνω ποσού θα γίνει εφάπαξ, μετά την κατάθεση στη Μεταπτυχιακή Επιτροπή Έκθεσης Προόδου υπογεγραμμένης από τον/την επιτυχόντα/-ούσα υπότροφο και τον/την επόπτη/τρια καθηγητή/γήτρια, στην οποία θα εμφανίζεται η πορεία της έρευνάς του/της.

Κριτήρια επιλογής των υποψηφίων:

1. Ακαδημαϊκή επίδοση
2. Οικονομική κατάσταση

Απαραίτητα δικαιολογητικά:

1. Αίτηση

2. Αντίγραφο μεταπτυχιακού διπλώματος
3. Αναλυτική κατάσταση βαθμολογίας στις προπτυχιακές και, αν πρόκειται για φοιτητή/φοιτήτρια Β' Κύκλου Μπχ. Σπουδών, και αναλυτική κατάσταση βαθμολογίας στον Α' Κύκλο Μπχ. Σπουδών.
4. Βιογραφικό σημείωμα
5. Δύο συστατικές επιστολές σε κλειστό σφραγισμένο φάκελο
6. Υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/86 ότι ο/η υποψήφιος/α δεν λαμβάνει υποτροφία από άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα κατά το ίδιο διάστημα
7. Εκκαθαριστικό της Εφορίας του/της υποψήφιου/ας ή ελλείπει αυτού των γονέων του/της
8. Συνοδευτική επιστολή 350 λέξεων με το περιεχόμενο, τους στόχους και την πορεία της έρευνας

Η αίτηση και τα δικαιολογητικά θα πρέπει να υποβληθούν στη Γραμματεία του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Φιλοσοφική Σχολή, 4ος όροφος, γραφείο 404, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου) μέχρι και τις 30 Σεπτεμβρίου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικών και Καποδιστριακών
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

**Βυζαντινός κόσμος:
Ιστορία και Αρχαιολογία**

Α Ι Τ Η Σ Η

Προς
τη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών
του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Αρ. Πρ.:

Ημερομηνία:

Επώνυμο:	
Όνομα:	
Όνομα πατρός:	
Έτος γέννησης:	
Πτυχιούχος του Τμήματος:	
Κάτοχος Μεταπτυχιακού:	
Α.Δ.Τ.:	
Ημερομ. και τόπος έκδοσης:	

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Τηλέφωνο:		Κινητό τηλ.:	
e-mail:			

Σας παρακαλώ να δεχθείτε την αίτησή μου για ένταξη στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ): *Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία* του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, για το ακαδημαϊκό έτος 2019-20 στην ειδίκευση:

Ο/Η Αιτ.....

.....

